

Bohinjsko jezero

Foto Janko Ravnik

Marijan Lipovšek:

Od jezera do jezera v Bohinju.

Poletje je. Smeh planinske košnje zveni čez gorske travnike. Doli z robov prinaša veter smolnat vonj iglavcev. Solnce je sijajno rumeno. Ponoči svetijo na južnem obzorju motne zvezde, v zenitu pa plava ogromni Labod kot razpet križ pred živo Vego, ki se žari v beli svetlobi. V toplih nočeh roma pogled od zvezde do zvezde, razbira ozvezdja in se čudi drznim oblikam. Tam na zapadu Bohinjske doline zagledamo svetlo točko. Glej, neznana, velika, svetla zvezda! Nova Aquilae? Oj ne, nasmehneš se in malo sram te je. Kakšna »Nova« neki! Luč je, ki sveti doli iznad Rjave skale iz Skalaškega doma. Luč in vabilo. Pa tam dalje še ena zvezda, velika; nova? Ej, tam je Dom na Komni!

Solnce se z vso močjo upira v strm kolovoz, ki vodi izza Sv. Janeza na spodnje senožeti. Med pokošanim strniščem se vije steza navkreber v gozd in nad njim na Storeč raven. Smreke izdihavajo opojni sok v vroči zrak. Ob poti in globlje v gozdu zore maline. Počasi stopaš v hlad visokih dreves in po strmem žlamborju navzgor. V konti pod Storeč vrhom zabrije veter. Pesem gorskih gozdov buči čez globeli in pečine. Sunkoma, kakor v daljnem jeku, prihaja na uho njen odziv iz prepadov. Čez grušč nad vrtačo stopiš na rob, odkoder je le še kratka pot k brezdnu nad Rjavo skalo.

Bohinjsko jezero, ta tihi, mogočni in mračni velikan, leži pod teboj. Obala je zavita, sloka v pasu, zaokrožena na krajih. Temna je voda, komaj da zrcali pobočja Pršivca ob severnem bregu. Barve se spletajo s sivo skalino in z zelenimi travnatimi pasovi. Kakor ozka, svetla kača se vijeta med njimi Savica in Sava. Tam na desni so polja in njive, velika zaokrožena ledeniška vzdolbina med Rudnico in Studorjem v živo zemljo pisana zgodovina davnih dob. Nad dolinami silni gozdovi, vmes planine, zelene lise. Glej Uskovnico! Razločiš stanove, zdi se ti, da razbereš med travo celó govedo. Kupček koč na desni? Praprotnica! Še dalje tam dolga vrsta stanov? Zajamniki! Pod njimi na levi pa koč na Šeh. Nad gozdnato planjavo okameneli robovi. Triglav se je zavil v tenek plašč. Debeli vrh se košati pod njim in Tičarica se vitka vzpenja nad nevidnimi jezeri. Gore so se združile, druga pred drugo, v nametano, živo in slikovito kopico. Nespremenjene so njihove sive stene, drnaste strmine in črne zarez; le njih obrisi, vsak samosvoj, so tu strnjeni, spodaj v dolini raztegnjeni in prestavljeni, kakor prožna gibljiva gmota, ki jo obdelujejo spretno roke.

Če preстане veter, slišiš šum slapa, ki pada neviden tam v kotu med stenami, kamor so se vogle sence robov s Komne. Zapadno solnce je že nizko nad Podrto goro. Škrbine kažejo svoje zobate pečine. Komaj malo osvetljen je Vogel, po rebrih mu slika žarek svetle like in čez njegov vrh obseva golo Šijo. Nad jezerom v globini pa je še svetlo od solnčnega sijaja. Zdi se ti, da si razkril čar te tihe, ogromne vode, ki te tako neznano zamami, ko stojiš ob njej. A motiš se, pogled te le vara. Pač vidiš vso obalo, vse kotičke pregledaš nankrat, z dlanjo bi pokril jezero in še dober kos suhe zemlje povrhu; ko pa stopiš drugi dan k širni gladini, je zopet prav tako samosvoja in nekam tuja. Odmika se ti, čeprav te vabi. Nedostopna je in ne veš, kdaj ga boš spoznal do kraja...

Od zahoda sem plava niz dolgih visečih oblakov. V farni cerkvi v Bohinjski Beli zvoni k nauku. Bela cesta reže zelene travnike. Polna je belih rut in temnih kamižol, ki se vse gibljejo proti božjemu hramu. Trudno je solnce, v poznem poletnem dnevu zlati skozi megle zelene boke Jelovice, ki z iglastim Babjim Zobom pada v ovinek Bohinjske Save. Zložno spemo skoz gozd nad ozko dolino k podzemski jami. Na naši desni je porasla strmál, spodaj reka, cesta, železnica in na drugi strani gozdnate poključke rebri. Čez travnat ronek zavije steza proti severu navkreber. Ustavljamo se in gledamo. Pod nami raste dežela kar vidoma. Steza se dviga v napetih vijugah. Stisne se k steni, izogne gladkim rogljem in že smo pri jami. Zazidana in zaprta je, ne moreš vanjo brez vodnika. A nam ni za podzemska čuda. Ob navpičnih stenah prečimo proti jugu in iščemo prehoda navzgor proti Sevskim planinam. Plazimo se po strmih pobočjih, oprijemamo se debel na strminah, v obraz na šiba grmovje, sključeni lezemo skoz gosto podrast in valimo nasejane skale v globino. Dospemo na strmo jaso, ki se visoko med skalami zoži v strm žleb. Že od spodaj smo ga opazovali. Edini prehod je to v vsem dolgem zidu sivih pečin. Name-rimo se vanj. Naklon naglo zraste, že lezemo v razkoračaju, opiraje

se na gladko skalo. Dobro pazimo, da nam ne spodrsne; slaba bi nam predla v padcu. A žleb ni dolg. Na desni se izobliči pod travnatimi previsi polička. Oddahnemo se, se razgledamo in že vemo: najboljši prehod na rob, ki nas kakih deset metrov višje vabi, je kar po sredi žleba navpik. Črne ruše in mokra trava se zdé odurne; ko pa si sredi dela, ne opaziš ne strmine ne grde zemlje. Pohitimo nekaj korakov, primemo se za deblo in že smo na robu, kjer prekobalimo žično ograjo. Živina, ki se pase zgoraj, ne sme k žlebu, sicer jo pogoltne varljiva strmina.

Nad vso dolgo steno je svet, ki ga v dolini niti ne slutiš. Na valovitih holmih so sočne loke med smrekovimi gozdiči. V ovinku previdno obidemo govedo, ki muli travo v položni dolinici. Bojimo se bikom. Ovinek je dolg, vije se skoraj krog in krog vrtače, obsajene z mladim smrečjem. Pri stanovih priključimo planšarico. Stara in bolehnata ženica pristopica bosa iz hleva, natakne cokle in nas povabi v stan. Čista in snažna je izba, le hladna. Starka podkuri in nam postreže z veliko latvico kislega mleka. Še daleč je do dna, ko odnehamo. Ne silimo se, sicer bo na poti joj! Govorimo o zdravnih rožah, ki jih je priroda posejala po gorskem svetu, o hladu, ki že nekaj dni veje čez gore in o težavah pastirskega stanu. Poslovimo se od starke; morda ji drugo leto, če Bog da, prinesemo dobrot iz doline. »Škoda,« pravimo, »da nismo prej vedeli za to planino. Pa srečno!«

Zunaj nas prepriha mrzel veter. Brzih korakov premerimo ravno trato, kjer se svetlika sredi ločja mlakuža, in že spemo navzgor med bukovino na rob. Kar mahoma se odpre pod nami vsa širna Savska ravan. Skoraj prestrašeni odskočimo od prepada. Komaj dva metra od steze strmoglavijo prevese navzdol v silne globine. Strmimo in se čudimo. Nam nasproti se košati široki Stol. Z Begunjščico se dotikata v bokih, med njima globoka Zelenica in skalovita Vrtača. Zelene rebri Košute se gladke svetijo v dalji, posejane z globokimi dragami. Skalnat greben jih krona. Storžič, z dvema malima vršičema, je kakor stolpič za potegnjenim slemenom Križke gore in Tolstega vrha. Za njim Savinjske, že v čadastem mraku poznega popoldneva. Vznožja gora vsa zlata, z belimi vasicami v naročjih. Cerkveni stolpi, rjave strehe, vse neznatne in drobne. Daleč na vzhodu opazimo Brezje, zadaj za povešenim svetom izginja Kranj. V loku se vzpenja iz Save hrib k cerkvi sv. Jošta. Prav na desni pa sami gozdovi, mogočni, širni, brezkončni gozdovi. Tik pod nami v dnu strašnega prepada čepi cerkvice v Kupljeniku in blizu nje gorska vasica. Od tod se požene zemlja čez strmino k Bohinjki, ki v velikem loku obvija ravnico ob Mlinu. Sredi smejočega se Šavskega polja pa najčudovitejši kotiček cele širne dežele: Med zelenimi travniki, temnimi gozdovi, pod strmimi pečinami, obdano od hribov, gora in sotesk, se ziblje jezero, veliko, čisto oko, ki dviga iz sebe grič s cerkvijo. Vidiš hladne hotele, svetlo cesto ob njih, ne čuješ ošabnega vrveža, ki prekriči prirodo. Tu gori je Bled kakor včasih, miren in tih. Tri ladjice režejo svetlo gladino. Senca Osojnice pada v dolgem stožcu na jezero, otok je še v solncu. Siv in vzvišen je stari Grad. Bele hiše ob bregu mečejo v vodo dolge podobe. Na gladini se igrajo svetlobe: pasovi srebrikastih valov, vmes

temina mirne vode, spet dolge osti sledov za čolni, ob Zaki iztegnjen polmesec nagubane površine. Odsvit modrega zraka in zelenih barv krog vode se pretaka v srpastih lokih.

Gledamo in se ne nagledamo. Nežna je slika v zahajajočem solnčnem žaru. Izza robov Pokljuke padajo sence. Zatemnile so zelena pobočja, na katerih leže planine, stisnjene v ravnice sredi strmin, ki segajo do bele ceste in železne proge. Visoki vrhovi za poključskimi gozdovi so v oblakih, ožarjenih z zlato-modro lučjo. Njen odsev sega prav dol do jezera in v višave do nas nad navpično steno.

Steza vodi dalje ob prepadu. Med redkim drevjem se svetlikajo koščki lepe slike. Zdaj jezero, zdaj Stol, zdaj Belske planine. Mimo grmovja zrelih malin pridemo na strmo jaso. Tam ugledamo še enkrat daljno Brezje, stopimo na travnat rob, da ujamemo zadnje tople žarke; nato pa krenemo navzdol po strmem kolovozu proti Kupljičniku. Dolga je pot. Vso širno steno obide, ki varuje Jelovico na skrajnem severnem kraju.

Spodaj v vasi je že mračno. Oziramo se navzgor in ugibamo, kje smo se razgledovali. Smreke, ki so bile zgoraj visoke, se zde od tod pritlikave. Ves rob je izmaličen in razvlečen. »Tam pri onih dveh deblih,« pravimo, »smo stali.«

Ko gledamo na Savskem mostu v valove in zelene tolmune, se pokažejo stene ob Babjem Zobu vse porasle. Ne razločiš prepadov, ne misliš na poglede z robov. Neznatne so postale pečine, kakor da ni globeli in previsov, kakor da ni dreves, katerih se okleneš in gledaš naravnost na mel pod seboj. Mi pa ne pozabimo slike, ki smo jo videli. Srečni smo; kajti našli smo, kar smo spodaj prezrli: pozabljeno lepoto Blejskega jezera.

Janko Mlakar:

Spomini in opomini.

XV.

Leta 1921 je nekaj navdušenih planincev obojega spola ustanovilo turistovski klub »Skala«. Število Skalašev in Skalašic se je od leta do leta množilo. Planinska društva jih izpočetka niso tako vpoštevala, kakor je »Skala« pričakovala; saj je nekaj časa niti v »Šavez« niso hoteli sprejeti, češ da nima predpisanih petih stotin članov.

Tudi predsedniku Tominšku ni bila Skala posebno pri srcu. Po njegovem mnenju se je preveč vtikala v delovanje Osrednjega odbora SPD. To pa je lahko storila, ker si je polagoma v odboru pridobila močno zastopstvo, ki je bilo s predsednikom večkrat v opoziciji. Tako je prišel predsednik do prepričanja, da so mu Skalaši nasprotniki; pozneje se je pokazalo, da se ni dosti motil.

Na zunaj to nasprotstvo ni bilo vidno, dà, obe stranki sta ga celo skrivali. Tako je na občnem zboru l. 1929 izjavil Tominšek v odgovoru na dr. Tumovo kritiko delovanja Osrednjega odbora, da

nima SPD nikakih sporov s »Skalo«. Tumov očitek, da nima SPD stikov s Skalo, je pa prav lahko zavrnil s pripombo, da ima Skala v Osrednjem odboru svojega predsednika in tri do štiri odbornike. Prav tako je kakih deset dni pozneje na skupščini SPD podal tudi klub Skala izjavo, v kateri je zatrjeval, »da nima klub Skala niti njega članstvo namena vmešavati se v gospodarstvo SPD ali nekako prevzeti njega vodstvo«.

Navzlic tem izjavam ni med SPD in Skalo vladalo najboljše razmerje, in Tuma je imel prav, ko je na zgoraj omenjenem občnem zboru poudarjal, »da je treba izčistiti razmerje s Skalo«. Ker ga ni izčistilo SPD, so to delo prevzeli Skalaši in njihovi prijatelji, to pa tako, da so »vrgli vlado«. Stari so se morali umakniti mladim, jež je prišel v brlog in izgnal lisico.

Jaz sem na to tiho borbo med predsednikom Tominškom in Skalaši gledal bolj od daleč ter se zadržal nekako pasivno. Zdelo se mi je namreč, da ima mladina, ki jo je v odboru zastopala skalaška opozicija, v marsičem prav. Zato med Skalo in menoj ni bilo nikaškega nasprotstva noter do izrednega občnega zbora v letu 1930.

Na občnem zboru l. 1929 je bil pri proračunski debati kot kontragovornik nastopil dr. Tuma, ki je bil idejno voditelj Skalašev. Pretresal je delovanje odbora SPD ter ga nekoliko raztrgal. Slednjič je predlagal ustanovitev raznih »odsekov«, ki naj bi storili to, kar je bil po njegovem mnenju dolžan narediti odbor, česar pa ni naredil.

Predlog je bil sprejet. To je bil začetek konca starega odbora, pa tudi predsedovanja dr. Tominška. Kamen, ki ga je bila Skala sprožila, se je valil naprej...

Naslednje leto so se vršile odborove volitve, ki so bile nekaj posebnega. Tominšek je bil soglasno »med ovacijami« izvoljen za predsednika. Po listkih pa mu je večina zborovalcev izvolila odbor, v katerem sem jaz takoj naštel najmanj deset opozicionalcev. Kakor mi je pozneje Tominšek zatrjeval, je bila lista novega odbora sestavljena v klubu Skali. Zlasti je še Tuma pozivljal Skalaše, naj se zanesljivo udeleže občnega zbora SPD. Ker je volilo samo 120 članov, so imeli Skalaši hitro večino; tako je Skala prevzela vodstvo v SPD. Jaz Skalašem njihovega nastopa nisem zameril. Bili so pravi člani SPD in so zato imeli pravico glasovati, kakor so hoteli. Če so dobili odbor v svoje roke, preko večine članstva SPD, so bili krivi tisti člani SPD, ki se občnega zbora niso udeležili.

Kriva pa so bila tudi društvena pravila, katerih duševni oče je bil Tominšek sam. Pri vsej previdnosti, s katero jih je sestavil, je le pozabil na neki paragraf, ki bi bil po mojem mnenju jako umesten. Glasil naj bi se nekako takole: »Člani planinskih društev in klubov, ki niso včlanjeni v SPD, nimajo ne aktivne ne pasivne volilne pravice, čeprav so tudi člani SPD.« Če bi bila v pravilih ta določba, bi odborniki od kluba »Skale« v Osrednjem odboru ne mogli delati predsedniku opozicije.

Že pri prvi seji novega odbora sem videl, da Tominšek ne bo dolgo v njem zdržal. In res je podal že čez dober mesec ostavko na predsedniško mesto. Čeprav je bil med novimi odborniki eden ali

drugi, ki je smatral za svojo najvažnejšo dolžnost, predsedniku nagajati, ni bil vzrok Tominškovega odstopa toliko opozicija, kakor dr. Tuma s svojimi odseki.

Kolikor sem mogel spoznati, je vladalo med Tominškom in Tumo tudi nekako osebno nasprotstvo. Sicer pa tudi meni Tuma ni bil posebno simpatičen in mislim, da mi je Tuma to »simpatijo« zvesto vračal. Vsaj v moje delovanje pri »Vestniku« se je prav rad obregnil, kadar je bila za to prilika. Seveda mu s to pripombo nikakor nočem kratiti njegovih zaslug na planinskem polju in sem vedno občudoval njegovo nenavadno vnemo za planinstvo, zlasti pa še njegovo neumorno pridnost, s katero se je udeleževal v raznih panogah.

Jaz sem Tominška pregovarjal, da bi zopet prišel v odbor. Ker sem poznal njegovo »ljubezen« do odsekov, sem mu skušal dopovedati, da nimajo takega dalekosežnega pomena, da bi zaradi njih odstopil. Seveda finančni odsek tudi meni ni bil všeč. Odsek naj bi operiral s premoženjem SPD, odbor bi pa nosil odgovornost!

Slednjič se je Tominšek toliko vdal, da je stavil v tozadevni »spomenici« pogoje, pod katerimi bi zopet prevzel predsedniško mesto. Na izrednem občnem zboru, ki se je vršil 22. junija, je bil sprejet dr. I. C. Oblakov predlog, ki je omogočil Tominšku vrnitev v odbor. Zborovanje sem kot podpredsednik vodil jaz. Pri tej priliki sem se Skalašem, ki so ostali v manjšini, korenito zameril.

Na zgoraj omenjenem občnem zboru sem tudi izvedel, kakšni so tisti kulturni nameni, za katere SPD ni imelo po mnenju opozicije nikdar denarja. Tuma je namreč med drugimi očital odboru, da noče založiti njegovega zemljevida, ki bi stal »malenkost« 800.000 Din. — Sicer so pa tudi »mladi« uvideli, da SPD res ne more za kulturne namene tako trošiti, kakor so nekateri planinci opetovano zahtevali na občnih zborih. Jako dobro jim jo je zagodel na rednem občnem zboru leta 1931 takratni tajnik dr. Vovk, ko jim je očital, da se ne zanimajo niti za tiste kulturne ustanove, ki jih SPD že premore. Glede knjižnice so razni gromovniki hrumeli in je SPD za njo res veliko žrtvovalo; knjižnica pa je po ugotovitvi dr. Vovka stala večinoma prazna: »Komaj in morda samo pozimi se izgubi kak dijak v društveno knjižnico, dasi ima vrhu vsega še prav lepe prostore.«

Že do takrat je SPD marsikaj založilo, toda malo jih je bilo, ki so planinska dela znanstvene vsebine brali, še manj pa, ki so jih kupovali. Saj so bili celo v odboru taki, ki so radi govorili o »kulturnih namenih«, katere naj bi SPD podpiralo, pa niti »Vestnika« niso imeli naročenega! Pa ti gre dr. Tuma predlagat, naj se ustanovi finančni odsek, ki bi pregledal in ocenil društveno premoženje, da bi videli, koliko bi se lahko namenilo za izdajanje brošur, knjig, zemljevidov in drugih alpinistično kulturnih zadevščin!

Zato se je Tominšek tako otepal Tume in njegovih odsekov. V tem oziru sem z njim soglašal. Nevoljen sem pa bil, da se je toliko trošilo za stavbe, ki niso bile strogo planinskega značaja. Tako sem bil v »opoziciji« na vse strani.

Zmaga »starih« na občnem zboru v letu 1930 je bila bolj Pyrrhove vrste. To se je pokazalo takoj naslednje leto. Na izrednem

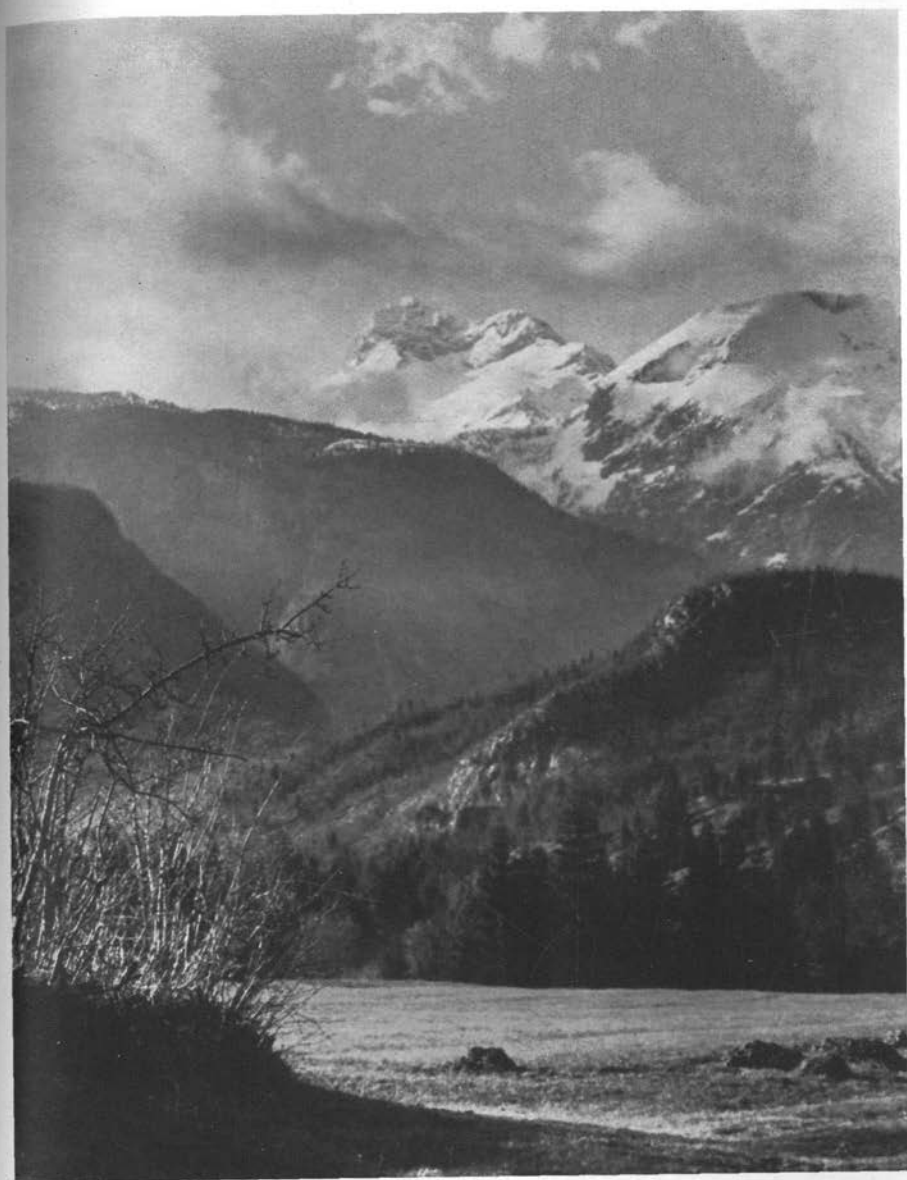

Foto prof. Janko Ravnik

Triglav iz Bohinja

občnem zboru v juniju je Tominšek pri debati vzel dr. Pretnarju besedo, česar pa občni zbor ni odobril. Seveda je bil sedaj moralno prisiljen odstopiti. Sicer je bil pa itak vedno »na pragu«, ker z vsiljenim mu odborom ni mogel delati, kakor je bil navajen. Tominškov odstop me je dobil v Bohinju, kjer sem bil na počitnicah. Ker se mi ni ljubilo vsak teden hoditi v Ljubljano k sejám, sem tudi jaz dal ostavko na podpredsedniško mesto. Sploh sem pa sklenil, da bom tudi izstopil iz odbora, katerega si brez Tominška niti misliti nisem mogel; tako sem ga bil navajen.

Tu dobim od Pučnika, nadzornika podružnic, pismo, v katerem me je prosil, naj prevzamem kandidaturo za predsednika. Sprva sem se branil. Ko sem pa dobil še od raznih strani enake pozive, sem se vdal. Marsikaterega kozla sem že ustrelil v življenju; večjega pa menda še nikdar, kakor je bila ta moja kandidatura. K sreči so popravili, kar sem jaz zagrešil, Skalaši, ki so se posebno potrudili, da sem pri volitvi sijajno — pogorel.

Morebiti bi ne bil kandidiral, če bi bili nasprotniki postavili za kandidata profesorja Janka Ravnika ali kakega drugega planinca, ki sem ga že dolgo in dobro poznal. Toda, opozicionalni kandidat dr. Pretnar je bil zame »terra ignota«. Videl sem ga namreč samo enkrat, in sicer na tistem izrednem občnem zboru, na katerem je z veliko vnemo sekundiral Tumi ter celo predlagal, naj mu da občni zbor zadoščenje, ker ga odbor premalo vpoštevá. Jaz tega predloga niti na glasovanje nisem dal. Sicer je pa tudi dr. Pretnar tekom debate menda nanj pozabil; vsaj urgiral ga ni. — Jezilo me je pa res, da si upa tak »homo novus« kandidirati za predsednika SPD, in misli, da bo mogel nadomestiti »enega« Tominška.

Na zboru, na katerem sem tako sijajno pogorel s svojo kandidaturo, me je dr. Brilej v svojem govoru najprej pobožal, potem pa vseká. Rekel je namreč, da bom v slučaju, če bom izvoljen, vodil SPD v istem pravcu kakor Tominšek. V tem mi je storil, seveda nevede in nehote, krivico. Jaz sem namreč hotel, če bi bil izvoljen, premostiti nasprotje med »mladimi« in »starimi«. Kadar bi se mi bilo to posrečilo, bi bil pa odstopil.

Sicer se je pa ves poraz izvršil »sine ira et studio«. Tominšek je že na istem občnem zboru dobil na rano obliž v obliki častnega predsednika SPD, meni je pa novi odbor poveril kot častitljivi ostalini iz »junaške dobe« SPD podpredsedniško mesto. Jaz bi bil najrajši šel za Tominškom, pa sem se bal, da bi me kdo ne bil napačno obsodil, češ da se kujam, ker sem pri predsedniški volitvi propadel.

V novem odboru sem se polagoma vživel, čeprav se mi je tožilo po nekaterih starih tovariših. V predsedniku dr. Pretnarju sem pa polagoma spoznal dobrega tovariša, navdušenega planinca in pridnega delavca. Zdi se mi, da niso napačno volili na tistem občnem zboru . . .

Seveda, na svetu se vse maščuje, in prišli bodo dnevi (éssetai emar), ko bo tudi sedanji predsednik dobil v odboru opozicijo, ker bo postal več ali manj absolutista. Je že tako usojeno, da vsak dober in delaven predsednik sčasoma zraste s svojim društvom skupaj ter

ga smatra tako rekoč za svojo doméno, v kateri hoče imeti prvo in odločilno besedo.

Tudi v ostalih tovariših v odboru sem spoznal dobre in prijazne tovariše. Imel sem pa vedno vtis, da me spoštujejo in vpoštevajo le kot nekako »antikviteto«, ki je ostala odboru še iz predvojnih časov. Neprijetna zavest, da sem med tovariši, kakor pravi Gorenjec, »ibrčen« človek, se mi je bolj in bolj utrjevala; zato sem po enotridesetletnem delovanju v Osrednjem odboru izstopil.

Tako sem se na občnem zboru v letu 1933 dostojno poslovil od odbora, predsednik pa je name naslovil ginljiv nagrobni govor. Navzoči zborovalci so mi pripravili navdušeno ovacijo, pa ne vem prav, ali zato, ker je predsednik tako lepo govoril, ali zato, ker sem izginil iz odbora in ga tako očistil zadnje predvojne navlake ...

(Dalje prih.)

Slavko Peršič:

V divjini Rokavov.

Nikomur tu nisem na poti,
na poti ni meni nikdo.

S. Gregorčič.

7. avgust 1936.

Skalaško zavetišče št. 2 na »Na Jezeru na Gruntu« (>Zgornje Jezero«), okoli njega polkrog mogočnih, samotnih vrhov. Dani se in skoro bo solnce obsijalo to divjo krasoto. Najini gostje — jarci —, ki sva jim snoči natrosila soli, so že tu in naju kličejo.

Sivkastomodro, brezoblačno nebo se boči nad nama, tik pod nama nad Vrati pa valovi belo megleno morje, katerega valovi se razbijajo tam ob slovenskem Stolpu veličastne severne stene Triglavske, iznad katere se dviga od mladega solnca ožarjeni vrh Triglava. V tmuni še samujejo sosednje bele stene z žlebi in žlebiči, z razkosanimi, ostrimi grebeni. Njim sva danes namenila obisk.

Samovar že brni svojo enolično pesem, hitro je pripravljen odmerjeni zajtrk in še hitreje je pospravljen. Obenem dobi svoj prostorček kmalu še kosilo v nenasitnih hribovskih želodcih.

Opremiva se plezalski, na vrata obokanega zavetišča pritrdiva listek, kjer je napisano, kod bova danes hodila. Preko škrap in kotanj ob gruščnatem obronku Splevt naju vodi nakazana steza navzgor. Tropa jarcev in jarčkov se podi za nama; z vseh strani se še in še oglašajo zvončki. V zgodnjem poletju ženejo pastirji drobnico tja v dolek Na Brinju, ki ga oklepata grebena razdrapanih Kopic in rog-ljate Splevte. Nad štiristoglava čreda je letos tu.

Težko se prerivava skozi čedalje večjo tropo jarcev. Ne puščava jih ne predse, še manj pa nad sebe; kamenje bi rušili na naju. Solnce že obliva vrhove Velikega Oltarja, Visokega Rokava, Široke Peči, Dovškega Križa, Škrnatarice ter Kukove Špice, ko nad ozebnikom, vodečim izpod Široke Peči, doseževa v grebenu vsekano škrbino.

Foto Stanko Aleksić

... toda v tej višini, tik pod vrhovi Rokavov, Oltarja in Dovškega Križa, človek ni popolnoma osamljen. Tu so mu prijetni tovariši ovce, katerih zvončki okoli vratu in meketanje spominjajo na dolino, naše domove ... In včasih, toda redko, obišče kak pastir iz vasi svoje hranilce — ovce. V resnici redka idila, toda tako prijetna tu gori v polni divjini alpskega kraja.

Končno se morajo jarci posloviti od naju; ostri, ozki robovi so tudi za nje preizpostavljeni.

Kar v okovankah koračiva preko ostrih zobov in preskakujeva zaseke; spuščava se v škrbinice, ki ločijo stolpe in stolpiče, kar obstojiva pred gladko, proti Zgornjemu Jezeru nagnjeno ploščo, ki se trebušasto upogne navzdol proti globoki zaseki. Medtem ko zamenjujeva okovanke s plezalniki, se razgledujeva ... Prijetna solnčna toplota se upira v hrbet. Koliko bo neki ura? Že štirinajst dni se potikava po pečevju brez nje, štirinajst dni ne veva ne ure ne dneva. A najin cilj — Škrlatica, Spodnji Rokav? Daleč je še, toda danes dosegljiv — vreme je ko po želji, oba sva izvrstno razpoložena, volja je v obeh, moči in vztrajnosti v kitah še dovolj.

Naveževa se. Stanko me varuje, ko stopam po trebušasti plošči navzdol, prestopim v kamin in v razkoraku dospem na njegovo dno, odtod pa na ozko polico. Mojstrsko pritelovadi Stanko do mene. Kratek čas prečiva po drnastih policah pod grebenom, kmalu se vzpneva zopet nanj. Lahek grebenček je za nama.

Na gruščnatih plečih Velikega Oltarja sva. Pred nama nad belimi, gladkimi stenami kipe v modro ožarjene kupole Malega Oltarja tako pravilnih oblik, kakor da so delo umetniške roke najgenialnejšega

arhitekta. Mir vlada v tej veličastni samoti. Le zvončki tam doli se pasočih jarcev pozvanjajo... Svetišče!...

Prečiva viseče snežišče in v lahнем plezanju doseževa vrh Velikega Oltarja. Nad Krnico in Martuljek sije solnce, nad Vrti tja do Triglava pa še vedno valovi sedaj že razburkano megleno morje, ki se noče dvigniti in razpršiti. A midva počivava tu v toplem solncu, v miru. Srečna sva in hvaležna Njemu, ki je nama naklonil tako lep dan... Stanko fotografira na vse strani; zavarovan na vrvi visi nad prepadnimi stenami, da ujame na ploščo to, kar mu bo drag spomin na prijetne dni v gorah.

Spustiva se v škrbino proti Visokemu Rokavu in nato preprečiva na zapadnem pobočju dva žleba. Tu Stanko pokaže na ogromen previs, s katerega je strmoglavil pokojni tovariš France; tam doli je mesto, kjer so ga našli. Molče se vzpenjava po naslednjem žlebu in stopiva na vrh Visokega Rokava. Megla že zastira razgled in obdaja vrhove. Ali bo Stanku uspel posnetek Srednjega Rokava, ki se je pravkar pokazal iz megle? Bel grad je to, ki ga krasijo skalnati stolpici.

Škrlatici nasproti! Zopet sva v neki škrbini. Stanko je proti temu, da bi se spuščala navzdol po širokem žlebu proti Dnini; kreneva v levo in na greben, prečiva po razritem pečevju in dospeva na široko polico v škrbini, kjer se nekoliko oddahneva. Stanko zopet izbira svojo smer. Sklenila sva, da preplezava greben do Škrlatice, ne pa da prideva pod njim na ta vrh. Negotova je smer v megli, ki se preliva preko grebena in ovija vrhove. Vzpenjava se in spuščava, gor in zopet dol, ko se končno pred nama prikažejo znamenite »cigare«. Vitki, tenki, rjavi stebriči so to. Ko okameneli čuvarji svoje kraljice Škrlatice stoje v vrsti pred velikimi stolpi te zaklete trdnjave in kljubujejo viharjem. Kdo ve, koliko časa bodo še stali? Skala je krhka in zob časa jih bo izgloidal. Žal je Stanku, da ne more slikati te redkosti v naših gorah; megla je že tako gosta, da ne vidiva dalje, ko za polovico raztežaja vrvi.

Na visečih, krusljivih gredah noga ne najde stopa, oprimki pa ostanejo v rokah. Lagotno se sprehaja Stanko po takšnem skalovju; nič ga ne utruja, saj ima izvrstno in smotreno večletno plezalsko šolo in izkušnje v gorah. Po grebenu zlezeva na stolp. Toda morava nazaj; vrv je prekratka, da bi se mogla po njej spustiti navzdol. Ko plezava po severni strani stolpa, zagledava skozi pretrgani megleni zastor v Veliki Ponci rdečo liso. Tu je skalaško zavetišče št. 1, v katerem sva preživela prav prijetno noč pred nekoliko dnevi, ko sva plezarila po Poncah.

Hitiva po grebenu dalje in zopet zapaziva, da sva zablezala. Nazaj? Ne! Naprej, le naprej! Toda tu ni mogoče! Kakih deset metrov pod nama je ozek balkonček — le za enega, nato vodoravna poklina, ki preide v polico. Vrv ovijem okoli zoba, prosti konec pa med noge, nato za tilnik in preko rame. Tako sedim prav udobno v vrvi. Odrivajoč se z nogami od gladke stene in popuščajoč z levo roko prosti konec vrvi, dosežem balkonček, s katerega se sklonim, z obema rokama zagrabim za rob pokline in s preprijemanjem rok ter z upiranjem nog ob gladko skalo priplezam na polico. Tu zavarujem

Stanka, ki je kaj kmalu pri meni. Sedaj napredujeva zopet hitreje, zlasti še, da se ogrejeva; kajti mraz je ko pozimi. Po grebenu, na vrh stolpa, v škrbino, zopet gor in zopet dol, tako se ponavlja zanimivo plezanje, ko se končno odločiva, da prečiva kar naravnost tja pod Škrlatico in nato na vrh.

Foto
Stanko
Aleksič

Škrlatica — šele z Velikega Oltarja ima svoj pravi izraz. S svojo 600 m visoko in strmo severno steno ter s svojim ostrim grebenom mora imponirati z zapadne strani nad Veliko Dnino.

Polica, nad katero se boči krušljiva prevesa, naju privede v grapo, padajočo v Kotel. Prehod nama zapre kake štiri metre visok prag. Medtem ko ga poskušava preplezati, se usuje sodra, nato pa dež; vso plezalno opremo zmečeva pod preveso, zlezeva še midva tja in počakava, da poneha. Čez prag curlja voda. Stanku se ponovni poskus, da bi zlezel čez to žmulasto oviro, ponesreči. Ko se nahaja že ob vrhu praga in se zavihti, da bi zagrabil za zadnji prijem, s katerim bi bila ta ovira premagana, popuste mrzli prsti na spolzki skoli

in Stanko odskoči v žleb. Med žmulami levo od praga si končno utreva težaven prehod. Stanko zabije za varljivo lusko nad pragom klin; dobro me je varoval, toda z enim udarcem kladiva odleti luska in klin obvisi z zaponko na vrvi.

Ne delava si skrbi radi podplatov plezalnikov, z vlago napojenih, saj najin cilj ne more biti več daleč. Zopet sva na vrhu nekega stolpa. Z njega dol po široki razpoki prideva v škrbino, nad katero je na Škrlatico naslonjen visok, oglat steber. S škrbine se spustiva po žlebu nekoliko navzdol, po širokih policah prideva do snežišča in kmalu pozdraviva znamenje vrh Škrlatice.

Dosežen je cilj, ki se je nama zdel pred nekoliko urami še tako daleč. Tovariška vez, moč in volja do zmag ter veliko sreče je naju spremljalo na tej dolgi, naporni poti.

Iz megle se kažejo težki, svinčeni, ničesar dobrega obetajoči sivi oblaki; mraz je precejšen. Nespametno bi bilo nadaljevati plezanje do Spodnjega Rokava; odločiva se na Aljažev Dom.

Ko brziva navzdol, naju obletavajo mehke snežinke. V Zgornjem Dolku dežuje in megla je tako gosta, da le s težavo slediva poti. Kar v hipu se je zmračilo in že je naju presenetila gosta tema. Dež in veter ne dopuščata, da bi si svetila z leščerbo, ki sva jo iz previdnosti vzela s sabo. Na snežišču izgine vsaka sled. Trudoma tipljeva po debeli megli in posreči se nama najti zaznamovano stezo. Zopet sva na snežišču. Ko ga prehodiva na drnastem pobočju, ne moreva najti sledu o nadaljnjem potu. Iščeva, tavava, poskušava prižgati leščerbo; zaman. Ko vidiva, da Doma ne moreva več doseči in bi bilo daljnje tavanje nesmiselno, morebiti celo nevarno, skleneva, da prenočiva tu v skalah. Mnogo votlin zija v bližini, toda v vseh pronica curkoma deževnica. Najboljša je še obokana polica, ki jo je odkril Stanko nad krajno počjo; le redke kapljice padajo tu z oboka na vlažna tla. Tu bova počakala do svitanja. Le narahlo še dežuje, nekoliko svetlejša je postalo, nekje je izšla luna. Oblečeva vse, kar imava s seboj, se vzpenava na polico nad nama, sezujeva okovanke in vtakneva noge v nahrbtnike.

V ozki, nizki votlini, napol sedé na razprostrti vrvi in napol čepé s sključenim hrbtom, se tiščiva drug k drugemu. Premrzle prste si grejeva na leščerbi, viseči na klinu poleg najinih glav. Motna svetloba pada na snežišče pod nama. Od časa do časa nama ta edini vir toplote ugasi kapljica vode, ki pronica skozi pečevje in se vtihotapi v leščerbo. Glad samo izzivava s koščkom slanine, skorjico kruha in z ostankom izžete limone, bratsko vsak po polovici. S snežišča veje leden hlad, ki se z nočjo stopnjuje. Mraz sili skozi premočeno obleko do kosti in telesi se stresata. Molčiva, poskušava dremati, toda mraz preganja prepotrebni spanec. Ob obujanju spominov, pripovedovanju potekajo mrzle ure bivakiranja — počasi, neskončno počasi. Eno samo misel imava, hrepenečo željo: solnce!

Polagoma se sivi nebo, kažejo se obrisi gor, temna dolina postaja svetla. Dani se, svita se! Srčno sva vesela, ko zapuščava ta neudobni prostor, kjer sva se mogla jedva nekoliko presedati. Pretegujeva odrenele ude, s težavo jih spraviva v delovanje. Dan je že, ko ugotoviva,

da sva noč prebila — tik poti, ki vede v dolino. Po tej poti prispeva v Aljažev Dom, kjer še spijo, čeravno je najlepše solnčno jutro. Ko se odpočijeva, si nabaviva brašna za več dni in zopet utirava pot k našemu pločevinastemu zavetišču.

Cez nekoliko dni . . . Končana je divja romantika svobodnega potepaškega življenja po gorah. Zopet se vtapljamo v vsakdanjosti, zopet nas tlači sopara nižin. Borba nad prepadnimi stenami je končana; nič več ni tistih tihih večerov pred našim zatočiščem pod bleščečim zvezdnatim baldahinom, nič več ne odjeka naša pesem in žvižg gamsa od belih sten, nič več ne čujemo veselega brnenja samovarja. Ostali so le prijetni spomini, ki jih poživljamo med odmori enoličnega vsakdanjega življenja.

Alojzij Erjavšek:

Reševalno delo bratov Erjavškov v l. 1936.

V Kamniški Bistrici. Zvonec. »Telefon«! Podružnica SPD iz Kamnika kliče reševalno ekspedicijo. Kadar slišim, da zveni telefon z nasprotno Bistriške koče, se mi obudi spomin na vse, ki so svoje planinske polete končali v smrtnem objemu zapeljivih planin.

Leto 1936! Kakor bi treščilo, se je 22. marca raznesla žalostna vest o prvi gorski nesreči: akademik Emil Vilfan v noči med 28. februarjem in 1. marcem podlegel gorskim elementom na Vel. Planini. Ne dolgo za tem, na binkoštni ponedeljek 1. junija je pri sestopu s plezalne ture — vsled prevelikega samozaupanja — odletel Bojan Lovše preko stene Kalške gore. Pa usoda še ni mirovala. Padle so v tem letu še nadaljnje tri žrtve: Srečko Vavpotič je padel preko stene Kalc, Vid Janša in Mladen Mikšič sta skupaj obležala v Malem Hudem grabnu. Pričeli smo se izpraševati po vzrokih, po krivdi.

V Kamniških Planinah ni bilo nobeno leto doslej toliko nesreč, reševalci še nikoli toliko in tako težkega posla. Javnost gre navadno omalovažujoč mimo dela reševalcev. Zato hočemo popisati, kako smo mi

Bratje Erjavški

Od leve na desno: stojè: Peter (33 let), Tone (35 let), sedè: Lojze (27 let), France (39 let). — France je oskrbnik Cojzove koče, sicer gostilničar v Stahovici. Ostali trije so zaposleni v dvornem lovišču in pri Meščanski korporaciji. Lojze in France sta vodnika SPD.

bratje Erjavški se morali truditi v najtežjem slučaju, pri iskanju ponesrečene dvojice Vida Janše in Mladena Mikšiča.

Tokrat ni pel telefon — Bistrica je ležala v pokojnem miru kakor pred nevihto. Vseokoli so se zbirali oblaki s težkimi deževnimi meglami, zagrinjajoč vso dolino proti Koncu. Le tu in tam se je iz megle prikazala stena Kogla, napovedoval se je dalje trajen dež. Vsled slabega vremena sem ostal tisto popoldne doma. Proti večeru — ravno sem postavljaj lonce na ognjišče — mi pridejo bratje sporočit o dveh pogrešancih, z nalogom tajnika podružnice SPD, g. Koželja, da se takoj odpravimo na iskanje.

Kar smo vedeli o onih dveh, je bilo le to, da sta odšla preko Grintavca in dalje po grebenski poti na Kamniško sedlo. Sklenili smo, da France in Peter gresta še ta večer do Kokrskega sedla, a midva s Tonetom drugo jutro po Gamsovem Škretu na Skuto, a spotoma si pregledava grape, ki strmo padajo v dolino Konca.

Zgodaj z dnem sva se vzpenjala po Melišču proti spodnjim skokom Gameovega Škreta; toda do Ovčarije nisva mogla zapaziti ničesar, ker je nastopila taka megla, da sva se velikokrat iskala sama s seboj. Pričelo je deževati in treba se je bilo požuriti, ker sva se z bratoma dogovorila za sestanek na Mlinarskem sedlu ob 12. Vsled goste megle, ki nama je zapirala pogled na daljavo, sva se moralo povzpeti prav pod steno Štruce in Skute in tako prebrskati vsak kotiček gamsovih steza. Po dolgem brezuspešnem iskanju pod stenami sva se odločila za na vrh Skute. Zato sva si izbrala najbližjo pot kar preko južne stene Štruce. Bila je to bolj slaba pot; kajti žleb, ki pelje čez vso steno, je bil od dežja sluzasto moker, tako da si nisva bila nič na boljšem, nego če bi šla okoli po markirani turistovski poti.

Knjiga na Skuti nama ni pokazala zaželenih podpisov. Ker je bila ura že zdavnaj 12 proč, sta se javila od tukaj nekajkrat z vriski bratoma, misleč, da naju že pričakujeta na dogovorjenem mestu. Vsa premočena sva se spustila proti meliščem pod Mlinarsko sedlo in sva res kmalu zagledala brata, ki sta nama prihajala nasproti. Privoščili smo si kratek odpočitek in nekoliko prigriznili; medtem smo se dogovorili za nadaljnje iskanje. France nama je povedal, da sta s Petrom do sedaj pregledala vso Dolgo steno Grintavca, Legarja, Grintavec in južne stene Malega Grintavca. Vsled debele snežne odeje Grintavcev smo se odločili, da ponovno pregledamo ves teren pod njima; zato sta odšla France in Peter nazaj čez Grintavec na Dolško škrbino in dalje proti Kočni — midva pa čez Mlinarsko sedlo in po poti proti Češki koči. Vse to iskanje pa je bilo brez uspeha. Odločila sva se za zadnje upanje: da pogledava vsa snežišča, ki leže v vznožju severnih sten. Da bi hitreje pregledala še te snežne poljane, sva se pri vznožju stene razcepila vsak na svojo stran. Ker je bilo to leto izredno veliko snega, na marsikaterem mestu nisem mogel priti do roba krajne poč. Vsaka stopinja pa je morala biti skrajno previdna, ker je vsak čas obstojala nevarnost, da se odtrga snežni rob in da strmoglavi v zijajočo globino.

Nadaljeval sem iskanje — kolikor se je pač dalo — po skrajnem robu. Že sem bil malo pred koncem, ko naenkrat v steni nekaj oživi. Takoj sem vedel, da mi preti nevarnost, toda da bi se odstranil, je bilo že prepozno. Stal sem ko okamenel in čakal, kaj pride. — Stena se je pričela trgati, hrušč je naraščal vedno bolj in bolj. Kam sedaj? ... Tukaj ni bilo nikjer nikakega zatišja, da bi zavaroval vsaj glavo, zato sem ostal prikovan na snegu kakor med dežjem svinčenk v zapornem ognju (Sperrfeuer) in čakal, kdaj me ubije. Toda to peklenko ropo-

..... Smer ponesrečencev Janše in Mikšiča

tanje je trajalo le kratek čas; hitro, ko je pojenjalo deževati kamenje, sem se spustil po snegu v nižje ležeča melišča.

Z večerom se je vreme slabšalo in nama prekrizhalo za ta dan nadaljnje račune. Bližala se je nama nevihta; zato sem sklical Toneta, nakar sva se za to noč zatekla pod varno zavetje Češke kočice.

Drugo jutro sva se zopet odpravila na pot. Jezerska dolina je dremala v gosti megli, a nad nama so žareli vrhovi v jutranji zarji. Vedela sva, da se nama ne obeta nič kaj lep dan, zato sva se tembolj žurila. Obrnila sva se zopet proti snežnim plazovom; sicer sva malo upala, da najdeva tu kakšne sledi, ali klicala naju je dolžnost. Prehodila sva vsa snežišča nad Vodinami, preprečkala ledeniško razpoko pod stenami Skute († Petrič iz Ljubljane) in se slednjič ustavila ob vnožju Koroške Rinke.

Po dogovoru z brati sva tukaj krenila v stene — poiskala sva si napol dograjeno pot, ki pelje s Savinjskega sedla na Rinke. Pot so gradili baje Čehi, a jim je vojna prekinila delo. Z vrha Kranjske Rinke sva opazila ostala brata, ki sta križarila po Podeh; zato sva se spustila proti njima, da se dogovorimo za naprej.

Odmor je kaj hitro potekel. Zajela nas je zopet megla, ki je obetala deževje; zato je bilo vsake minute škoda. Tokrat smo se odločili za tri različne smeri: Peter v Turski Žleb in v severno stran Turske gore, France po grebenih Turske gore, a Tone in jaz čez Male Pode v Zmavčarje, južno stran Turske gore in zopet nazaj proti Kotličem. Ko sva svojo smer predelala, se na Kotličih ustaviva in počakava Franceta, ki je prihajal po grebenu proti nama, se z nama križal in šel dalje čez Boštjanco proti Kamniškemu sedlu. Midva pregledava med tem časom še plaz, ki pelje iz Kotličev proti poti na Okrešelj—Kamniško sedlo in dalje po poti do Kamniškega sedla. Tam smo za ta dan zaključili iskanje.

Tretji dan nismo iskanja nič kaj z veseljem nastopili; saj smo si bili kar gotovi, da bo ves trud brez uspeha. Vedno so nam po glavi krožile misli: »Kaj če sta fanta šla preko meje?« Saj smo prehodili doslej vse kote, tako da že nismo več vedeli, na katero stran se naj obrnemo; kar je še ostalo nepreiskano, so bili edino grabni, ki strmo padajo z Velikih Podov proti koncu Bistriške doline. Odločili smo se, da preiščemo še ta raztrgani divji kot Kamniških Planin.

France in Peter sta odšla ponovno preko Kotličev proti Žmavčarjem in sta nadaljevala iskanje v smeri Velikih Podov, a midva s Tonetom sva že prejšnji večer odšla v Bistriško dolino in ta dan začela iskati ponovno od začetka. Šla sva do vznožja ter zavila proti Jurjevcu in Velikemu Hudemu grabnu. Ko tako preiskujeva strme skoke po grabnu, nama naenkrat zapre pot velik bolvan, ki ga nisva mogla oblezti; zato sva se vrnila malo niže in tam izstopila v travnate stene Jurjevca. Čim pa prideva malo više v položnejši svet, naletiva naenkrat na človeške sledi — odtise žeblicev na mehki zemlji. Ker so se stopinje še dosti dobro poznale, sva takoj sklepal, da tukaj ni nihče drug hodil ko pogrešanca. Svet je tukaj tako skrit, da ga prehajajo le divje koze. Šla sva dalje za stopinjami, ki so se pa kmalu nehale; le tu in tam sva opazila sveže odtrgano kožo nizkega borovja, praske od čevlja na kamnu, pohojeno travo in zopet peto ali odtis podplata na prsti.

Iz teh znakov sva uvidela, da sva na pravi poti za ponesrečencema ter sva uganila njiju načrt: Odšla sta z Velikih Podov, ker sta mislila po bližnjici priti v dolino. Čudno se nama je le zdelo, zakaj nista pota po Hudem grabnu nadaljevala; mislila sta si pač, da niže doli ni prehod.

Njiju sledovi so peljali preko majhnega raza; ko stopiva za njimi in prideva tako izza majhnega roba, zagledava v neposredni bližini na nasprotni strani Malega Hudega grabna ostala brata, ki z daljnogledom pazljivo motrita prepada. Kratek žvižg preleti ozračje in v odgovor nama povesta, da sta že na kraju nesreče. Po kratkem času smo se spustili do ponesrečencev ter za prvi in zadnji pozdrav zmolili očenaš.

Ne bom dalje opisoval spravljanja trupel v dolino; povedati hočem le, da rešilnih ekspedicij ne vodi le dolžnost; združena mora biti s požrtvovanjem in z ljubeznijo do bližnjega; le tako boš pravilno opravil tisto, kar je dolžnost.

S težkimi srci smo stali drugo jutro v Kamniški Bistrici ob mrtvaškem vozu in strmeli v dve strti mladi trupli, v sto strtih nad...

V preteklem letu smo s tem iskanjem končali reševanje. Ni pa končano delo rešilne ekspedicije; danes ali jutri se lahko oglasi usodni telefonski klic.

Saj človek nikdar ne ve, kje in kdaj ga more doleteti nesreča, posebno v hribih. Zato iz svojih izkušenj polagam planincem na srce, naj ne hodijo nepremišljeno po planinah. Poglejmo po statistiki o planinskih nesrečah; če se vprašamo, zakaj in čemu jih je toliko, pridemo do spoznanja, da ni kriva pot, ne gora, temveč turisti sami, ki nepremišljeno krenejo s poti. (Priredil dr. J. T.)

Brunon Rotler, Maribor:

Nova pot na Raduho.

Sv. Jakob star. v Koprivni (1037 m) je znan turistom, ki hodijo iz Prevalj preko Črne v Solčavo; saj je to najkrajši dohod iz Maribora v Logarsko dolino. Šentjakobski župnik g. Ivan Hojnik je s svojo imenitno »Hojnikovo potjo« turistiom omogočil, da se izogonej daljši, strmi poti preko Zgornjega Slemena.

*Foto Jože
Kovačič*

Raduha

Sv. Jakob je malo naselje: cerkev, postavljena okrog l. 1400, poleg nje prtilično župnišče, dalje še ena hiša, to je vse. Toda, če prideš (iz Črne rabiš tri ure, iz Solčave tudi tri), se ne moreš načuditi podjetnosti g. župnika, ki ima svojo elektriko, vodovod, radio in tudi svojo turistovsko postojanko. Če ob večernih urah razsvetli svojo starinsko cerkev, nudi ona bajnokrasen pogled, ki ga premore malokatera cerkev v dolini in celo v mestu. — Izpred župnišča in cerkve se lepo vidi na Olševo, Raduho (na Koroškem jo imenujejo Ratuha), Knezovo planino ali Belo Peč, Travniki, Pohorje, Sv. Uršulo, Peco in na bližje vrhove.

Ker je bil dohod na Raduho jako slab, nevaren in zato malo vabljev, ni dala g. župniku žilica miru. Lotil se je dela, in zdaj že lahko pokaže na plod svojega truda. Pot od Sv. Jakoba v Solčavo vodi čez Sleme; do njega sta dva Korenjaka, Spodnji in Zgornji (»Korenjak« znači položni del poti nad klancem). Od župnišča greš po solčavski poti do Spodnjega Korenjaka (1143). Tu se odcepi lovska steza v ključih na levo precej strmo skozi gozd ter privede v pol ure na vrh Kiper (1263 m). Tu zagledamo široko, skoraj položno, lepo izsekano in izstreljeno pot, ki vodi po vzhodnih obronkih Janškovič Peči na Janškovo sedlo, četrť ure. Do sem je pot že izgotovljena (in še nekako 450 m dalje), treba bo iztrebiti samo še nekaj panjev (štorov) in jo je le na raznih mestih še utrditi. Tukaj se bo postavilo nekaj klopice za letoviščarje. Po prestopu lesene pregraje se bo vila pot v ključih precej strmo na Osojnikov vrh (1263 m), četrť ure, od tam pa v 20 minutah na Bukovnikov vrh (1487 m). Dalje bo vodila pot čez pašnike planine Grohot, ob razvodju Mežiške in Savinjske doline, v pol ure do stene pod Lanežem. Tu bo izpeljana pot navpično po klinih čez steno v četrť ure na prvi vrh Lanež (1931 m); hodeč po grebenu Velike Raduhe (2062 m), boš v pol ure dosegel Malo Raduho (1971 m).

Za to novo Hojnikovo pot se bo rabilo približno tri ure.

Da ne bo iz Solčave treba hoditi do Sv. Jakoba, je g. župnik že sedaj trasil s Slemena ob Robnikovič Pečeh krasno in skoraj nenapeto pot do Janškovega sedla, kjer se strne s potjo, ki privede od Sv. Jakoba čez Kiper.

Raduha je znamenita, masivna, podolgovata gora; proti Solčavi ima strme, tudi navpične stene, proti vzhodu pa poševna pobočje; slovi vsled bogate planinske flore in obširnega razgleda po Savinjskih, Karavankah in na Pohorje. — Z Raduhe so sestopi v Ljubno, Luče, Solčavo ali na Sv. Jakob—Črno. Od Spodnjega Slemena, kakor tudi z vrha Laneža se bo dala napraviti krasna zveza na Knezovo planino (Bela Peč), odkoder se bo šlo preko Travnika na Smrekovec, kar bo posebno za smučarje velike vrednosti.

Dokončna izvršitev te poti pa visi še v oblakih. G. župnik Ivan Hojnik pri Št. Jakobu v Koprivni sam s svojimi skromnimi sredstvi ne more vsega sam izvršiti. Treba bo, da priskočijo zainteresirane podružnice, kakor tudi posamezniki temu planinskemu pionirju z denarnimi prispevki na pomoč.

Pri tej priliki izdam še taje načrt, ki ga goji gospod župnik. Namesto sedanje, zelo neprilicne zveze s Peco preko Končnika hoče napraviti krajšo in lepšo. Tako bi se zblizale tri doline: Mežiška, Šaleška in Savinjska.

Stanko Alekšič, Beograd:

Preko jugozapadne stene Dovškega Gamzovca*.

(Skromna foto-reportaža.)

Ko se po zaznamovanem potu na Križko steno v položnih serpentinah najbolj približamo severni steni Razora, nas v veliki tišini, ki povsod tu vlada, iznenadi veselo žuborenje potočka. Seveda se osvežimo z bistro vodico.

...Serpentine se vzpenjajo v strmino, ki nas še bolj oživlja. Pokriva jo zelena gorska trava, kjer se pasejo ovce z zvonci okoli vrata. Strmina se veča, trava

* »Dovški Gamzovec od jugo-zapada«, Pl. Vestnik 1935, str. 82.

pomalem izginja. Kmalu so za nami zadnji borovci, skrivljeni in tenki, a odporni. Zelena Krnica je globoko doli.

Veličasten mir vlada okoli. Sive stene pod nami in ničesar drugega ne vidiš razen njih v tem posebnem svetu. Pač, vidi se košček modrega neba, toliko, kolikor ga moreš videti iz globoke jame z neznatno odprtino. Kakor skoz vrata stopiš v nov svet. Steza se vije kakor bela kača po drobnem grušču. Strogo

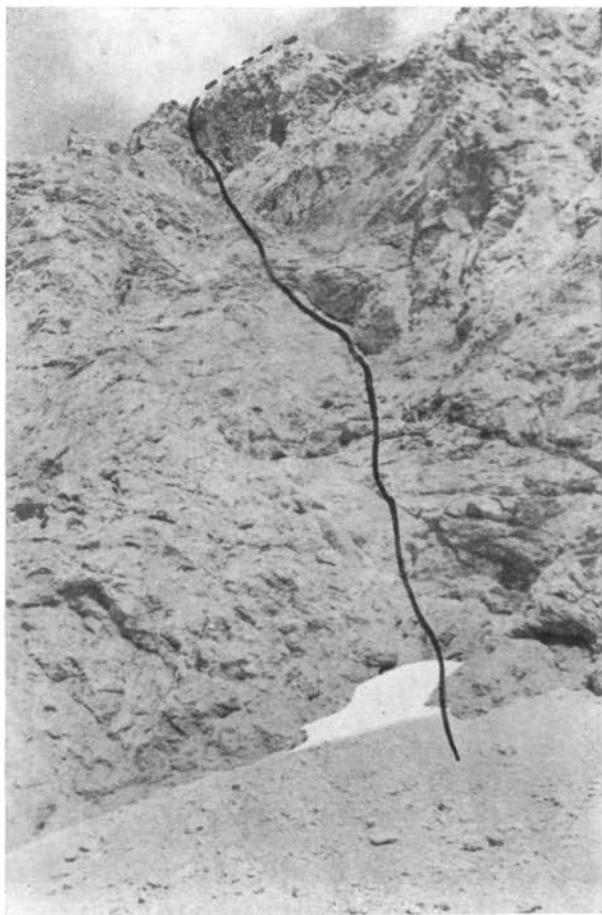

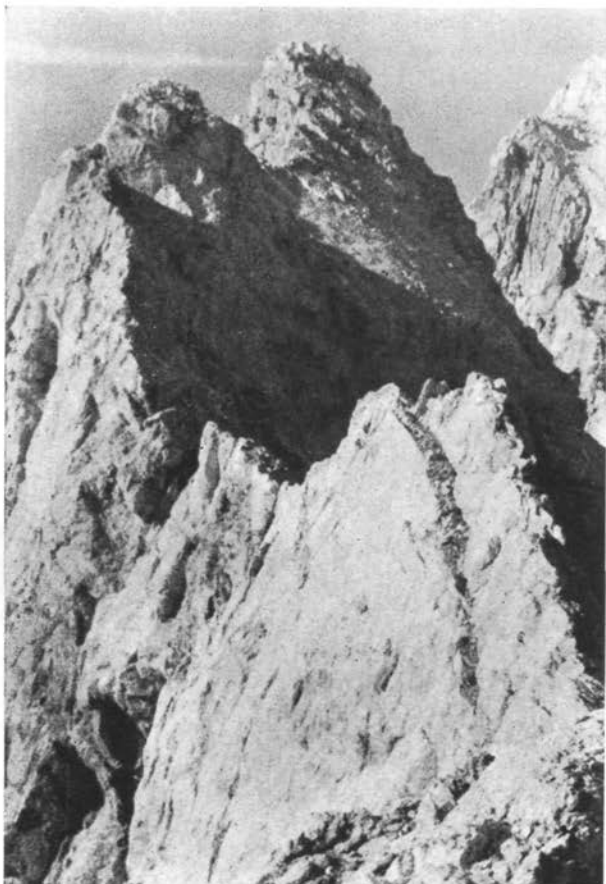
Foto
Stanko
Aleksič

*Dovški Gamzovec proti jugozapadu ... lep je, to lahko samo slutimo ...
~ smer vzpona.*

omejen je ta mali svet gornje Krnice s sivimi stenami Dovškega Gamzovca, Križa in Razora. Človek, ta majhna stvarca, se jih ne ustraši; le občuduje jih. Kar vabi nas pod Dovški Gamzovec s svojimi lepimi stezami; osamljen nam iz največje bližine razkazuje svoje krasote. V njegove stene nas vodi pot.

V tej južnozpadni steni Dovškega Gamzovca prevladujejo obsežne gladine. Prav za prav je ta stena ogromen žleb, od južnozpadnega rebra pa do vrhnjega zapadnega ostenja; po njem se plazijo v spomladi snežne plasti v gornjo Krnico.

Zdaj je treba najti smer, ki nas bo vodila čez ta ogromni žleb; iz neposredne bližine to ni bilo težko. Dolnji del od snežnika gor ni videti težak. V sredini stene pade v oči velika bela pega: gladke plošče — torej tam; smeri sledimo čez grede do previsov pod vrhom. — Naravnost gori po pešeni sipini dospemo kmalu do majhnega snežišča na dnu stene. Tam, ob južnozapadni rebri, pozdravimo zadnjikrat Krnico, tam ali nekoliko višje se preobujemo v plezalnike.

Iz grebena: Dovški Gamzovec-Križ

Prehodimo še eno majhno snežišče, brzo se vzpenjamo in smo vedno bolj sveži. Zadenemo tudi na težje skalnate pragove. Zmagujemo jih in se dvigamo od terase na teraso. Hitro je šlo in niti zapazili nismo, da smo že skoraj sredi stene! Zdaj so se raztezale pred nami velike, gladke plošče, bleščeče se s svojo belino kakor biser. Sprva se dvigajo polagoma, potem bolj in bolj strmo. Sodimo, da so prestrme tudi za prvorazredne plezalce. Zato se lotimo velike počí, ki obrobja plošče z desne strani in se po kačje zviija gor do njihovega vrha.

V početku po ploščah hitimo brez pažnje, da bi mogli zdrsniti — tako nas prevzame užitek plezanja. Kmalu postajamo opreznješi. Saj so plošče dosti strme,

a pred nami rase globina! Iz nje sklepamo, kako visoko smo že. Pogled pa obračamo tja nasproti na navpične stene Zadnjega Prisojnika, ki se nam kažejo v vsej divjini pregledno od vznožja do vrha; zadaj za njegovo »Škrbino« pa zapažamo še prve Trentske vrhunce... Še nekoliko opreznih stopov in prijemov, pa smo na vrhu gladkih plošč. Prehajamo zopet v skale in se po njih dvigamo. Do vrha ne moremo biti več daleč. Zdaj smo za nekaj časa zapustili smer našega vzpona in se obrnili na desno, na najvišjo teraso, pod navpične gladke plošče v zapadnih pečinah. Ne pregledamo njih višine; ogromne so. Nadaljujemo svojo pot, obrnemo se na levo in smo ponovno v stari smeri. Tu gori že vidimo čisto blizu previsne črne skale. Skozi nje, preko žlebov nas bo vedla nadaljnja pot.

Splazimo se med previsnimi skalami in se vzpnemo na nje. Gori na njihovih vrhah nas čaka lepo grebenko plezanje, na robu zapadnega grebena. Žal, da je kratko; kajti že smo na robu Gamzovčeve stene. Tu levo na položnem robu je vidna izbočina v obliki piramide: vrh Dovškega Gamzovca!

Da izpopolnimo svojo turo, bomo krenili z Gamzovca po robu njegovega grebena in grebena Križa. Lahko pa se obrnemo tudi na drugo stran: skoz »Rdečo Škrbino«, po markiranem terenu mimo Rogljice na Škrlatico. Ta smer, po južno-zapadni steni Dovškega Gamzovca, je dosti ugodnejša za alpinista, ki se je namenil iz Krnice na Škrlatico in dalje, ali za sestop v dolino Vrata, nego daljši in manj zanimivi, zaznamovani pot preko Križke stene.

Obzor in društvene vesti.

Življenjepis † Alojzija Knafelea smo zaradi pičlega prostora morali odložiti za prihodnjo številko.

Lojze Cilenšek — sedemdesetletnik. — Lojze je vsakemu planincu znan, Cilenšek pa le bolj službenim planincem. Naš Janko (hudomušni ali ne) je vzel svojega Lojzeta na piko in v srce ter ga je — sit venia docto verbo — nekako tipiziral za objekt in subjekt svojih resničnih in resnično izmišljenih planinskih dogodivščin. Ta Lojze, od leta 1901 do danes župnik v Poljčanah, povišan v duhovnega svetnika, je 28. maja nastopil sedemdeseto leto življenja. Porodil se je v Žalcu, gimnazijo je dovršil v Mariboru in obhaja prav letos petdesetletnico mature s še tremi tovariši. Bil je kaplan pri Sv. Marku niže Ptuja in v Kostrivnici, postal je župnik v Stoprcih in je kot tak prišel v Poljčane, kjer je poleg svojega brižnega dušeskrbstva kmalu prevzel in obdržal vodstvo v narodnih, gospodarskih in prosvetnih zadevah. Cilost svojega duha in telesa pa si je ohranjeval s planinstvom. Vztrajno in dosledno je prehodil vse važnejše domače planine — na Triglavu, se pravi, je bil triinštiridesetkrat — a se je preizkusil tudi z inozemskimi visokimi Alpami, redno v spremstvu svoje boljše polovice, Janka Mlakarja. Dobrosrčen, sam vesele narave in šaljiv, je soužival, če je Janko skupno »vlekel« njega in samega sebe. Opisal je v »P. V.« 1905 ture ob Triglavu, 1909 in 1910 v Dolomitih.

Neposredno iz Poljčan se strmo dviga kopasti, v svojem skalovju prav strmi Boč, na vrhu razglednega stolpa visok točno 1000 m. Njemu je Cilenšek posvetil vso planinsko ljubezen v večkrat daljših odmorih med svojimi večjimi gorskimi podvigi; prav nikjer v naših planinskih postojankah se ne zbirajo tako tisočerne množice, kakor pri Sv. Miklavžu pod vrhom Boča, kadar popularni župnik Cilenšek tam napove svoje planinsko bogoslužje. Pri nekem planinskem slavu na Boču sem izrekel domislivo, da je Boč naš »vzhodni Triglav«, župnik-svetnik Cilenšek pa »vzhodni Aljaž«. To drži, eveda mutatis mutandis. Kakor je Aljaž leta 1925 doživel svojo osemdesetletnico, tako želimo Lojzetu, da bo ob svoji osemdesetletnici leta 1947 še v živi celoti združen s svojo boljšo polovico, z Jankom Mlakarjem.

Dr. Jos. Tominšek.

K obletnici prvega alpinističnega vzpona. Lani v aprilu je minilo 600 let, odkar se je Francesco Petrarca, v sonetih vzornik našega Prešerna, povzpel na goro Mons Ventoux (»Vetrna gora«). Visoka je le 1912 m. Leži v Provenci, na južnozpadnem robu Alp, v širokem in rodovitnem porečju Rhone, v vzhodni strani stari mesti Orange in Avignon.

Nedaleč od tod, ob izviru reke Vaucluse, je imel Petrarca svoje letno posestvo. Na goro se je povzpел v družbi svojega brata Gerharda, za tiste čase izreden čin; še pastirji si niso upali na vrh, kjer so po mnenju ljudstva kraljevali duhovi. Zato se ta vzpon smatra kot prvi alpinistični vzpon v zgodovini. 25. april 1336. označujejo alpinisti zgodovinarji kot »rojstni dan alpinizma«, a Petrarca jim je »očel planinstva«.

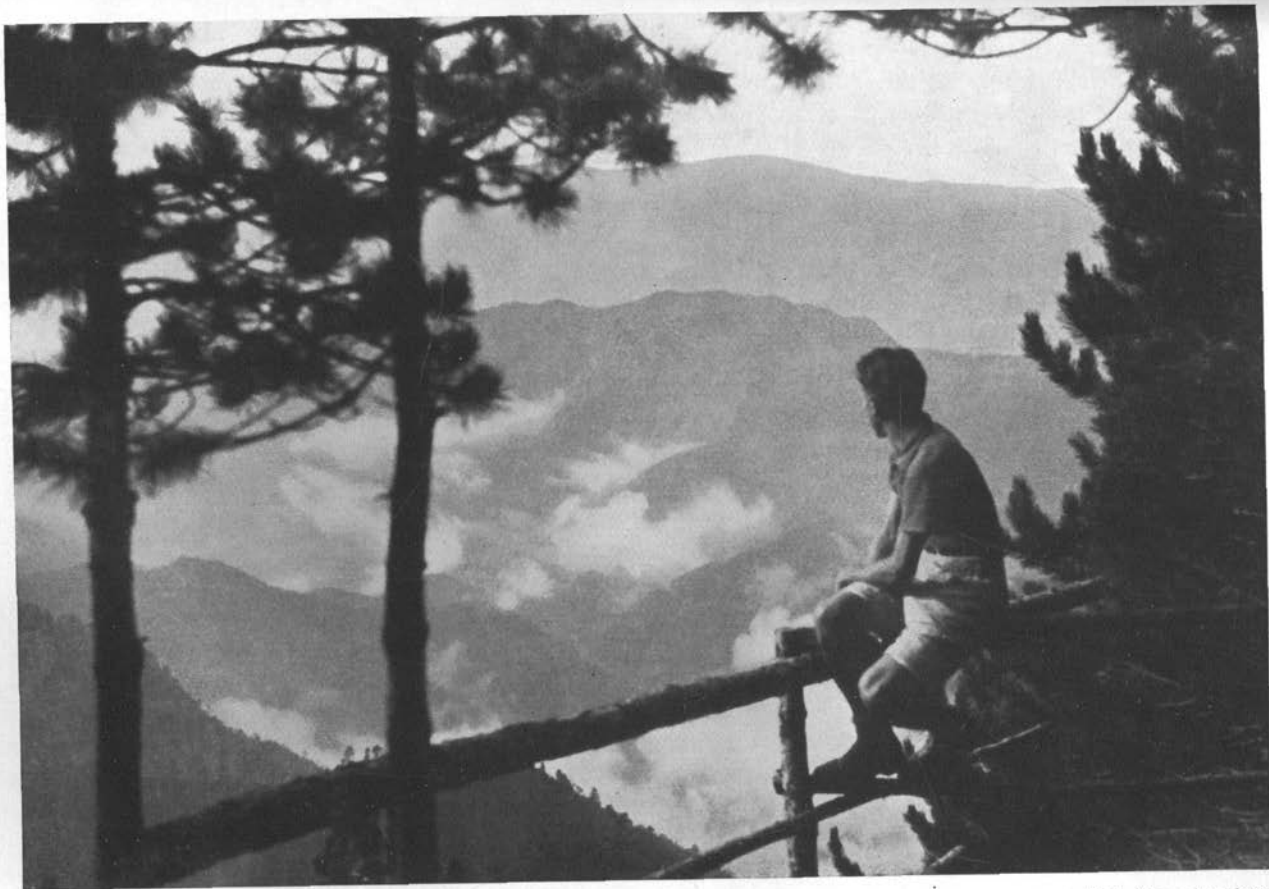
Svojo pot na Mont Ventoux je pesnik opisal v latinskem pismu, ki ga je poslal kardinalu Giovanni-ju Colonna v Avignonu. Pesnik opisuje živo in v lepem slogu težave, ki jih je imel na poti; zlasti so mu delale preglavice skalovita in strma pobočja. Zato je v početku goro kar prečkal, namesto da bi se dvigal. Po »svoji lenobi« — kakor pravi — se je dal zapeljati ter je rajši sledil udobnim potom, ki so ga vodili navzdol namesto navzgor, in tako »odlagal napor vzpenjanja«, dokler ni prišel do prepričanja: da »nikdar ne bo mogoče, da bi kdo s hojo navzdol prispel v višave«. Svoj opis prepleta Petrarca z globokimi mislimi in končno izpove mnenje: Na vrhu je konec in cilj našega življenja, tja je usmerjeno vse naše romanje. — Vzporedno pa pesniško slika obširni razgled z vrha, obenem se poglubi v svojo notranjost, premeri svojo dosedanjo pot, razmišlja o svojih blodnjah in bojih in se ustavi pri izreku sv. Avguština, čigar dela nosi na tem izletu s seboj: »Ljudje hodijo občudovat visoke gore, mogočno valovje morja, široke tokove rek, obsežni Ocean in kroge zvezd; pri tem pa pozabijo nase.«

Te vrstice naj opozorijo na slavnega moža, ki ga je že v srednjem veku na visoko goro izjavil duh planinstva; saj je bil »sola videndi insignem loci altitudinem cupiditate ductus«, »gnan od ene same želje, da bi spoznal znamenito višino gore«.

Dr. A. B.

Smrtna nesreča pri smučanju († dr. Marjan Bukovec). Zdravnik-volonter v ljubljanski splošni bolnišnici, 27-letni dr. Marjan Bukovec, navdušen emučar, se je 7. maja s prijateljem Francetom Močnikom odpeljal v Triglavsko pogorje, v katerega višjih legah je prav ta čas najugodnejši sneg za smučanje. Prenočila sta v Gornji Krmi; v soboto 8. maja pa sta preko Velega Polja odsmučala proti Hribaricam, kamor sta prišla okrog 10. ure. Bil je izredno lep solnčen dan, smuka idealna. Pri spustu z roba Hribaric proti 2. Triglavskemu jezeru je dr. Bukovec v jaki brzini na trdem snegu zadel ob skalo in je padel. Pri padcu je s tako silo in tako nesrečno priletel z glavo ob naslednjo skalo, da je obležal na mestu. Nesreča se je zgodila ob 10.15 tako nenadno, da je celo ponesrečenčev tovariš, ki je smučal za njim in nekoliko vstran, ni takoj opazil. Šele ko je tovariša pogrešil, se je vrnil in ga našel mrtvega. Smrt je namreč nastopila takoj. Ističasno sta privozila mimo tudi turista Albin Zakotnik in Anton Klinar, nekoliko za njima pa še vodnik in reševalec SPD Lojze Rekar. Po polurnem oživiljanju so ponesrečenčevi tovariši uvideli, da je trud zaman, nakar je Zakotnik odhitel h koči pri Triglavskih jezerih, kamor je prišel ob tri četrt na 12. Z navzočim Bogdanom Lipovškom sta takoj pripravila nosila na smučeh z vrvmi (v koči so te in ostale reševalne priprave trajno na razpolago) ter se z njimi ob 15 že vrnila na kraj nesreče. Ponesrečenca so nato naložili na sani ter ga pripeljali v kočo ob 18. Vest o nesreči je prispela ob 17 v Dom na Komni, odkoder je navzoči predsednik SPD dr. Jos. Pretnar nemudoma odposlal reševalno moštvo 4 oseb k Triglavskim jezerom, kamor so prispeli v dobri uri, dasi traja normalna pot preko 2 uri. Ta odprava je zjutraj ob 4 krenila s ponesrečencom preko Komne k Savici, kamor je prispela ob 9 zjutraj. — Nesrečno naključje je zahtevalo življenje nadarjenega, priljubljenega zdravnika.

Dr. Klement Jug, Zbrani planinski spisi. Ljubljana. »Planinska Matica« 1936. — Lepo vezana knjiga, 180 strani velike osmerke, bi naj bila — to pričakujemo — dr. Jugov planinski zbornik, kjer bi našel bralec zbrano vse, kar želi vedeti o planinskem udejstvanju in mišljenju našega najočitnejšega praktika in teoretika v visokem, »strmem« planinstvu. Tak zbornik bi bil zanimiv, vabljev, pobuden; zdaj, ko je preteklo dvanajst let po Jugovi planinski smrti, bi se z današnje razdalje moglo o njem pisati stvarno, sine ira et studio, kakor zahteva Tacit, pri

Krokar pri Borovcu

Foto Tone Knafelje

tem pa vseskozi s simpatijo za takega borca. Pričujoča knjiga tak zbornik ni, morda to niti ni bil njen program — kar je obžalovati zaradi zamujene prilike — a vsaj kot taka bi pač smela ustreči vsakomur, ki išče o Jugovem planinskem pisateljstvu zanesljivih dejstev, dokončno zbranih z navedbo najdišč; s tem bi bila podana možnost, da si vsakdo tvori lastno sodbo s porabo zbranih virov. Pogrešamo tehle poglavij: kratkega življenjepisa, seznama planinskih tur, razvoja nazorov o planinstvu s časovno zaporednostjo natisa njegovih člankov. Reševanje posebnih problemov bi se moglo z monografskimi članki vršiti v okviru zbornika ali pa se prepustiti ločenim razpravam pri drugi priliki.

Naša knjiga je šele na potu k takemu zborniku. Njena vsebina je — zakaj nima knjiga nobenega kazala? — z naslovom »Veliko preizkuševališče« uvodna beseda dr. Vladimira Bartola, nato od strani 23. dalje ponatis dr. Jugovih planinskih člankov, pa brez navadbe vira in leta, in vmes med ponatimi je na posebnih listih vloženi osem slik, posnetkov (Janka Škerlepa) iz preplezanih planin. To je vse. Samostojni spis, uvodna beseda dr. Bartola, je spretno usmerjen v bistvo naslova, da je (gl. str. 17) planinstvo, plezanje bilo Jugu važno »preizkuševališče in utrjevališče njegovih moči za veliko borbo življenja«, in izzveni končno v idealni poziv, naj Slovenci kot planinski narod z novo generacijo, preizkušeno po planinstvu, postanejo trdoživi, samosvoji in močni; delajo naj, ne pa tarnajo. — Prav je tako! Kdo ve, kako bi dr. Jug, ko bi še živel, sodil danes o nas? ... Stvarno najzaslužnejši del uvodne besede pa je posnetek iz koncepta pisma, ki ga je Jug najbrž tik pred svojo zadnjo turo naslovil na svoje bivše dekle. S tem se potrjuje, da se nisem varal, ko sem svojo oceno znamenite spominške knjige, ki jo je z naslovom »Dr. Klement Jug« leta 1926 izdalo dijaško društvo »Adrija« v Gorici, v Plan. Vestniku 1926, str. 212, zaključil z besedami: »Tragiko Jugovega življenja tvori nesoglasje med silno njegovo voljo in omejenimi materialnimi in idealnimi sredstvi. Njegova tragična krivda pa je, da je svoji volji prisojal premoč. Ni imel sreče, da bi ga pravočasno (že zgodaj) poučil pravi učitelj ali ga privedlo v realni svet — žensko bitje, po katerem je tako koprnel; čakati je moral, da bi ga poučilo življenje samo — tega pa ni več učakal.« In prav pod dojmom tega spoznanja (ki pa zanj tedaj nisem imel realnih dokazov) sem za 1. štev. letnika 1925 spisal članek »Motivi pravega planinstva«, kjer ugotavljam erotični moment, poleg drugih, kajpada.

Knjiga ima naslov »Zbrani planinski spisi«; iz tega bi sklepali, da so zbrani vsi, a niso, ampak so iz Plan. Vestnika ponatisnjeni samo tisti, ki imajo na vidnem mestu dr. Jugovo ime. Pogrešamo pa Jugov pregledni spis »Moje ture v letu 1922« v Plan. Vestniku 1923, str. 89, važen posebno v dopolnilo članka »Na Jalovec« v istem letniku, str. 14 in sl., ter Jugovo stališče k vprašanju »Ali palica ali cepin« (Plan. Vestnik 1927, 82) z zaključkom: »Delaj cepina vredne ture«. — Kar je ponatisnjena, je vse vzeto doslovno iz izvirnega natisa v našem Vestniku, z vsemi tipografskimi posebnostmi, pa brez navedbe vira in brez označbe, kako je zadoščeno avtorski pravici pisateljevi. Le na skritem mestu, v opombi, proti koncu knjige na str. 156, je zabeleženo, da je tisti odstavek ponatisnjen po Plan. Vestniku, »kakor vsi ostali spisi«. Tako postopanje je neopravičljivo, ne zato, ker bi planinskega pisatelja dr. Juga brez našega Vestnika res ne bilo (v tistih kritično-razvojnih časih je čul urednik dosti bridkih očitkov, da sprejema take spise), ampak zato, ker je izdajateljeva slovstvena dolžnost, da bralcu in slovstveniku točno pri vsakem spisu pove, odkod je ta vzet, in mu prihrani iskanje. Mar se je spričo te enostavne dolžnostne zahteve treba izpostaviti očitku bodisi površnosti ali prikrivanja? Ponatisi so vzeti iz Planinskega Vestnika 1922 do 1926 po vrsti; članek »O smotru alpinizma«, ki mi ga je bil dr. Jug poslal leta 1924 s pripombo, da snovi ni izčrpal, sem objavil naknadno leta 1928. Z ozirom na splošno vsebino je v knjigi ta spis postavljen na prvo mesto in je razlog na str. 27 pojasnjen; pri tej priliki upravičeno pričakujemo omembe, kje so Jugovi spisi natisnjeni. — Jezikovno je v ponatisu besedilo neizpremenjeno; kake tri tiskovne pomote so popravljene, kake tri so nanovo nastale — to je v tisku vedno tako; Jugovo »solnce« je mrknilo v »sonce« (čez deset let bodo morda pisali »pon« ščip, »dog« mrak). Take sitnosti ne motijo tistega, ki je v senici; ugovarjava pa z dr. Jugom proti temu, da se najin jezik pomodernjuje s slovniškim nasiljem, kakor: »se ne vidi v r h a« (str. 111) namesto najinega »se ne vidi vrh« (mari bom moral še enkrat po-

kopati »Uršo Plut«?); ali: »dokler je še kaj strmin, še ni vrha« (str. 41) namesto stvarno edino mogočega »še ni vrh«; in: »ne da bi izdrl niti enega oprimka« (str. 41) namesto najinega »eden oprimek« (pomen veznika »ne da bi«!). Kajpada vse te malenkosti izginejo napram neoporečni celoti in spričo vsebinske klenosti Jugovih spisov.

Kakor je sedanjí položaj, je še neizpolnjen prostor za tretjo knjigo, zaključno monografijo o dr. Jugu. Pričujoča, druga, je z dr. Bartolovo uvodno besedo prinesla izvesten prispevek k temeljni presoji Jugovega planinstva in tvori zato važno stopnjo k tretji.

Pozvani od več strani, pojasnjujemo, da Slovensko Planinsko društvo ni v nikakí poslovni zvezi z založbo, imenovano »Planinska Matica«.

Dr. Jos. Tominšek.

»Kampf um den Berg« (»Boj za goro«) je naslov majhni poučni knjigi, ki je izšla pri založbi Styria v Gradcu. Knjiga prinaša popise raznih prvopristopov na avstrijske Alpe (Großvenediger, Großglockner, Ortler itd.). V uvodu str. 9 pravi njen urednik Robert Montis: »V tej knjigi naj pride do izraza avstrijski delež pri splošnem naporu boja z goro...« Krasi je več reprodukcij starih bakrorezov in risb (na pr. v drastični obliki pristop l. 1828 na Vel. Venediger, dočim se risba Ortlerja odlikuje po svezem čutu za realistično dihanje prirode, i. dr.).

Knjiga je za nas zanimiva predvsem, ker priobčuje tudi Rosthornov popis njegovega pristopa na Triglav (Triglau) l. 1828. V opombi se navaja, da se ta popis tu prvokrat objavlja in da izvira original iz prijateljskega kroga nadvojvode Johanna. Prvo ni točno. Kakor je dognal J. Wester, ki je v Plan. Vestniku objavil prevod Rosthornovega popisa, je bil ta že dvakrat objavljen (prvikrat v »Wiener Zeitschrift«, drugič v Carinthii). Montis pač ni čital Plan. Vestnika... Nekateri pisave (na pr. str 217 Savitga, kjer je »g« namesto »z«, = Savica) gredo nemara na rovaš slabega čitanja pisave (enako Vouskaunsga). Našemu Staniču (pišejo ga. Stanig) priznava knjiga njegove zasluge; sploh se lapidarno pisanemu uvodu mora priznati, da je dokaj dober.

R. L.

»Prometni sindikat« in dr. Valentin

Krisper. — Pokojni dr. Val. Krisper († 20. avgusta 1932) je za svoje brezplačno posredovanje pri nostrifikacijí Prometne banke, podružnice v Ljubljani, dosegel, da se je položila znatna vsota za podpiranje tujskega prometa in za povzdigo ugleda Ljubljane. Za vodstvo te akcije je bil ustanovljen pri Prvi Hrvatski štedionici poseben konzorcij kot »Prometni sindikat«, kjer so poleg delegatov te banke sodelovali: gg. minister Ivan Hribar, pok. dr. Makso Pirc in dr. Fran Tominšek; idejni vodja pa je bil do svoje smrti dr. Val. Krisper.

»Prometni sindikat« je pod njegovim vodstvom izdal v več jezikih znano propagandno brošuro »Ljubljana«; nabavil je številne izvirne fotografije, diapozitive in klišeje naših kulturnih in krajevnih znamenitosti, narodnih noš itd., ki so se razstavljale in razpošiljale; podprl je postavitve treh spomenikov (kralja Petra, Miklošiča in Davorina Janka); vodil je dela za olepšanje Miklošičeve ceste in Kralja Petra trga, zbral sredstva za ondotne drage jam-

bore, klopi itd. Baš dr. Krisper je s svetsko uvidevnostjo izvršil priprave za strokovno šolo gostilničarskega in hotelskega osebja in je z velikim trudom dosegel, da se je ustanovil »Tujsko-prometni svet Ljubljanske samoupravne oblasti«, iz katerega je nastal sedanjí Tujsko-prometni svet Dravske banovine; odločilno je podpiral tudi ustanovitev in delovanje tujsko-prometnega sveta Ljubljanske občine. Dal je tudi pobudo, da se napravi žična vzpenjača Bled—Pokljuka, in je zanj zbral interesente in oskrbel načrte. Ta naprava se bo enkrat vsekakor morala izvršiti.

Sredi tega smotrnega dela ga je prehitela smrt. Ko je pozneje preminul tudi dr. Pirc, je »Prometni sindikat«, ki sta ga zastopala še senator minister g. Ivan Hribar in dr. Fran Tomišek, sklenil likvidacijo in se je ostali fond »Prometnega sindikata« porabil v smislu dr. Krisperjevih teženj tako, da so dobila iz njega podporo: Glasbena Matica v Ljubljani za svoje priritivne, osobito tudi kot prispevek za postavitev spomenikov slovenskima skladateljema Emilu Adamiču in Antonu Foersterju, Jugoslovanska-Češkoslovaška Liga v Ljubljani za postavitev spomenika znanemu češkemu rodoljubu Janu V. Legu, ki se naj postavi ob strani glavnega drevoreda v Tivolskem parku, ter Slovensko Planinsko društvo in Zveza jugoslovanskih planinskih društev za njih izdaje v propagando planinstva in tujskega prometa.

Slov. Planinsko društvo prejme iz tega fonda okroglo 10.000 dinarjev, dobilo pa je že leta 1924 iz iste ustanove 7500 dinarjev. Hvaležno se spominjamo na tem mestu nesebičnega rodoljuba dr. Krisperja, ki je z vsemi, tudi s svojimi, sredstvi dvigal ugled našega naroda v svetu, a tudi sestavno deloval na to, da ugled zasluži. Zahvalo pa izrekamo tudi likvidatorjema, ki sta odločala po blagih namelih dr. Krisperja samega.

Razgled po planinskih časopisih.

Wierchy. Letopis in organ Polskega tovarištva tatranskega za leto 1936 je obširna publikacija (268 str.), lep dokument žive in vsestranske delavnosti poljskih planincev. Opetovano smo že poudarili, da zavzema poljska alpinistična publicistika prvo mesto med nam dostopnimi slovanskimi viri. (Ruski nam — žal — niso na razpolago.) — Ta štirinajsti letnik je zopet izredno bogat in pester. Roman Reinfuß zaključuje svojo obširno razpravo o Lemkih in obravnava etnografsko pokrajino, materialno, družabno in duševno kulturo prebivalstva ter zaključuje spis z obširno navedbo literature. — Zofja Holub-Pacewiczowa objavlja obširen članek: Pireneji od morja do Oceana. Avtorica je na izletu doobra spoznala vso 435 km dolgo verigo Pirenejev, povzpela se je na Maladetto in Mon Perdu (3352) in mnoge druge vrhove in je proučevala gorstvo z raznih znanstvenih vidikov. Pisateljica najde mnogo podobnosti med Pireneji in Visokimi Tatrami. — Sledi Sebastijana Flizaka članek: »Iz življenja ovčarjev-Gorčanskih (Gorce so pokrajina v Beskidih). — Član poljskih mednarodnih odprav Jan A. Szczepeński pripoveduje »Poti do planinstva« »Droga do taternictwa« o svojih začetnih in sledečih težkih plezalnih vzponih v Tatrah. — Naravoslovje je zastopano z raziskavanji Macieja Zajączkowskega »O zgodovini bora v Karpatih«. — Za planince zlasti zanimivo je poročilo o poljski Alpinistično-znanstveni odpravi v Kavkaz v poletju 1936. Podjetje je imelo lepe alpinistične in znanstvene uspehe (vzpon na Sharo, Dychtan-tan itd.), tudi nekaj prvenstvenih. Odpravo je zadel nesreča na Nookau-saus-kaya, kjer je skupina treh udeležnikov zdrsnila na strmem snežišču 350 m globoko v prepad; vsi trije so se tako poškodovali, da niso bili več sposobni za nadaljnje vzpone. — Predsednik P. T. T. dr. Valerij Goetel je prispeval obširno razpravo o »vprašanjih gorskega regionalizma na Poljskem« (40 strani). Pisatelj deli Karpatе na fiziografsko-turistične in etnografsko-kulturalne »regione« (pokrajine). — Mnogo zanimivega gradiva prinaša kronika, pred vsem poročilo uprave o delovanju tatranskega narodnega parka v preteklem letu. Iz oddelka: »Naučna raziskavanja« naj omenimo, da se v letopisu poroča o antropogeografskih, geoloških, geografskih, botaničnih, prehistoričnih, etnoloških in drugih študijah, ki jih vrše poljski znanstveniki pod okriljem in s podporo poljske planinske organizacije v Karpatih, v Tatrah itd. Poljsko Towarzystwo Tatrzansko se izjerno prikazuje zlasti v pogledu turisticke in smučarstva in v njegovi svetovni vlogi. Pregledno se poroča o izvenevropskih alpinističnih odpravah v l. 1936. Na koncu se ocenjuje novejša poljska literarna dela, kolikor spadajo v okvir letopisa.

Ta letnik torej v polni meri potrjuje našo uvodoma izrečeno sodbo o prvrstnosti poljskih alpinskih publikacij. Pri odličnosti in obsežnosti ter večletni delavnosti pa stopa tudi na dan zavidno ugodno dejstvo, da so gorski predeli Poljske postali že pretesni za mladostno ekspanzivnost in dejavnost njihovega odličnega alpinskega naraščaja.

Sierra club Bulletin, XXI. letnik, št. 1., februar 1936., San Francisco, Kalifornija. 116 str., 11 člankov, 25 ilustracij. Cena 75 centov. Urejuje Franc. Farquhar, San Francisco. (Gl. Plan. Vestnik, 1936, 94, 263.)

Pred članki je fotografija Mt. Waddingtona, še nezavzetega skalnatega vrha; o neuspešni tritedenski odpravi nanj, zvezani z največjimi težkočami in s slabim vremenom, poroča B. Robinson pod naslovom Mount Waddington 1935. 13 ekspedicij je že poskušalo, z neuspehom, zavzeti ta »Mountain of Mystery« — skrivnostno goro. — Slede Hatfield Goudeyeva opažanja Trinity (Trojice) Alp, vzorno eksakten priročnik teh zaledenelih Alp v sev. delu Kalifornije (najvišji vrh je Thompson Peak, 8936 č.). Značilno za nje je, da so dosti lahko dostopne do približno zadnjih 500 čevljev, nato pa naleti plezalec na prav vse težkoče. — R. Walkinshaw razpravlja ogorčeno o tem, ali naj bo tako zvani narodni park Mount Olympus (v državi Washington) »oropan od pohlepa in uničen po neznanju«. Johnu Muiru, prvemu predsedniku Sierra kluba, posveča W. Magee srčno globoko občuten članek: Osebni spomini na Johna Muir. — O »izletu« 1935 (o teh tako zvanih »izletih« Sierra kluba prim. naš Vestnik 1936), ki je bil eden najlepših (v kraljestvo Kings — Kraljeve-reke), pripoveduje R. Lipman (ilustr.) — N. Livermore daje v besedah in slikah praktična navodila za osedlanje in natovarjanje mezgov. — H. Luck govori o problemih prehrane poleti, Norman Clyde mojstrsko opisuje svoj skrajno opasni prvenstveni vzpon na Mt. Humphreys (13972 čevljev) od vzhodne strani, ki ga je izvršil popolnoma sam. — Smučarje bo zanimal W. Mosauerjevo navdušeno opisano smučanje na vzhodu Sierre. — Glen Dawson poroča, kako je z monakovskim vodnikom T. Leschem delal kot prvi Amerikanec plezalne ture v Wettersteinu in v Dolomitih, češ v teh pogorjih je plezanje radi vremenskih neprilik bolj otežkočeno in opasno nego v Sierru. — Fr. Farquhar nadaljuje svojo strogo znanstveno razpravo o zgodovini gore Whitney (III. del). — Sledi društveno poročilo, seznam sedanjega društvenega odbora, vseh predsednikov, tajnikov, blagajnikov, urednikov itd. društva od njegove ustanovitve (1892) do danes. Obsežna so poročila oskrbnikov posameznih koč. Nato planinske beležke: o stanju divjačine, o planinski ovci, o cvetkah, seznam metuljev z izleta 1935, manjše plezalne ture, literarni obzor. Milka M. T.

Die Alpen — Les Alpes — Le Alpi, mesečnik Švicarskega Alpskega kluba. — Avgust 1936: Pozdrav delegatom mednarodne Unije planinskih društev ob priliki kongresa v Zenevi. V informacijo delegatov služi tudi pregleden člančič o zgodovini Švic. alpskega kluba. Zvezek ima polno prvovrstnih fotografij iz švic. Alp; namenjene so pač propagandi ob priliki kongresa. Sledi prevod članka W. A. B. Coolidgea, ki je izšel v »Alpine Journalu«: »En dan in ena noč na Bietschhornu«. Dalje spis Damiana Marinellija (prevod iz italijanščine): »Pic Pali od juga«, 1879. Lepi so še prispevki Le Cervin (Rod. Töpfer); dalje znana pisateljca Eug. Ramberta »Gamsi«, Emila Javellea poročila o prvem vzponu na Tour Noir v avgustu l. 1876. in končno I. Galletta zanimivi spis o traverziranju Mont Dolenta v l. 1906. Številka je mišljena očitno kot zbirka historično znamenitih, klasičnih tur in opisov, ki vsled krasnih slik in odličnega teksta podajajo zaokroženo predstavo o čaru švicarskih gor. — Načelne važnosti pa je razprava Oskarja Huga o »Drami v severni steni Eigerja« in članek o prepovedi vzpona po severni steni Eigerja (dr. Hans Bracher). Pisec prvega članka zahteva, da pripeljejo naskakovalci takih sten, kakršna je sev. stena Eigerja, s seboj lastne rešilne kolone, ter utemeljuje to s sklepom domačih švic. rešilnih korporacij, ki so odklonile transport trupel v dolino, kar pisec odobrava. O steni sami pravi, da spada k zmagi nad njo 90% sreče, in pripisuje inponderabilijam (slučaju, sreči) tako veliko vlogo, da so ekstremna tehnika, fanatičen prezir smrti, odpornost in vztrajnost le podrejene važnosti. Takih sten je v zapadnih Alpah še precej; lotevajo se jih le vzhodnoalpski plezalci, katerih metode in mentaliteto Švicarji odklanjajo, ne zato, ker ne zmorejo takih činov radi fizične ali duševne pomehkuženosti, temveč, ker so dosegli tako stopnjo zrelosti, s katere ne morejo nazaj. Pisec odklanja tudi olimpijsko kolajno za alpinske čine, češ da le alpinizem, kakor ga goje vzhodnoalpski planinci, zahteva olimpijsko areno. Švicarski in angleški alpinizem pa odklanjata olimpijske medalje. Podobno se izraža tudi drugi pisatelj (dr. Bracher), ko zavzema stališče do sklepa vladnega sveta kantona Berna, ki je z uradnim odlokom prepovedal vzpone v tej steni. Dr. Bracher vidi v poskusih nemških plezalcev »bolen kult junaštva in pretirano

žastihlepje«, ki se igra z življenjem, nima nobenega opravka s planinstvom in ki ga je treba vsled tega odkloniti. V steni, kjer sreča odloča o pretežnem delu uspeha, ni mogoče reševati plezalskih problemov. O tem da je v resnih planinskih krogih samo eno mnenje. Kljub temu pa pisec energično odklanja prepoved vlade, ker si morajo varovati planinci iz načelnih razlogov svobodo gibanja in odločitev v gorah. Za svoje sklepe in za svoja dejanja v gorah nosijo planinci sami odgovornost. Spričo mentalitete napadalcev stene bo prepoved tudi popolnoma brezuspešna, ker se bodo poskusi ponavljali, dokler ne bo stena padla. Iz raskov modernega alpinizma ne bo odpravila država s prepovedmi, ker je to v prvi vrsti vzgojni problem. Dr. A. B.

Antibarbarus.

Piše dr. Jos. Tomišek.

Glosa in času primeren opomin: »Levstik ni imel nobene stalnosti. Oblike, ki jih je danes sprejel, je jutri zavrgel in se poprijel zopet novih.« (Breznik, Dom in Svet, 1915, 23).

...ki, ga... (kdo?, koga?). Kopitar je (leta 1809) v svoji slovnici na str. 294 točno zabeležil posebnost slovenščine, da se poleg popolnega oziralnega zaimka, »katiri, katira, katiro, ki se rabi zlasti v svečanem govoru, slovenščina v navadnem govorjenju poslužuje členice ,ki' (—i— je poluglasnik); ta členica ostane nezpremenjena in sicer v imenovalniku sama (mož, ki je pri meni; žena, ki je pri meni itd.), v odvisnih sklonih pa se ji pristavi osebni zaimke tretje osebe v dotičnem odvisnem sklonu (mož, ki si ga ga videl; žena, ki si jo itd.).« V hebrejščini, misli Kopitar, najdeš morda isto jezikovno posebnost. — Naša narečja kajpada dosledno rabijo ta ,ki' (dasi ga ponekod sklanjajo: »ki, kega, kemu...«, prim. Breznik, DiS 1915, 337), a v knjižnem jeziku (Kopitar pravi v »svečanem«) so se ga pisatelji v prejšnjem stoletju izogibali in ga v precejšnji meri nadomestovali s »koji«, kadar se jim je preveč nakopičilo dolgih »kateri, -ega« itd. V mojih gimnazijskih letih (okoli 1888) smo pisali samo »kteri« in »koji«. Levce je v svojem Pravopisu (leta 1899), in sicer v slovarčku na str. 138, naš pristno slovenski »ki« uveljavil in mu določil pravilno rabo (nanaša se »ki« na znano odnosnico, dočim je krepki »kateri« umesten le pri še neznani). Levčevo pravilo je v nekaj razširjeni obliki sprejeto tudi v Breznikovo slovnico (1934, § 210). Izza Levca gine pretirana raba nerodnega »kateri...«; v novejšem času ga je kratki »ki« v raznih zvezah (»ki mu«, »ki ž njim«, »ki ob njem«, »ki brez njega«) kar izpodrinil, tudi v primerih, kjer ni na mestu kak »ki«. Vzrok je najbrž ta, ker iz pravila v slovnici ni lahko razbrati, kdaj je pravilna krajša ali daljša oblika. Jaz bi postavil tole pravilo: 1. Navadni pridevno-oziralni zaimke je »ki«. 2. Nadomeščča ga kateri...«, a) če je zaimke poudarjen, b) ako bi nastalo dvoumje, c) če stoji oziralni stavek pred glavnim. (Kaznovan bo vsak, katerega zasačim. Gospa je poslala dekle, katere ni marala. Katerega si izberem, tega mi pošlji). — V naših dnevnikih, ki nimajo časa za vsakokratno premišljanje, naletimo prav pogosto zlasti na dvoumne stavke. V zadnjih časih sem si zabeležil nekatere: »Naročil je sinu in rejencu, naj ubijeta njegovega soseda, ki ga je smrtno ovražil« (kdo je sovražil? koga? Večernik, 19. jun. 1935). »Rapid je imel partnerja v moštvu Hermesa, ki ga je zaslužen odpravil z razliko 4 golov.« (Iz stavka je nemogoče spoznati, kdo je zmagal. »Jutro«, 25. 6. 1934. Pravilno: »katerega«). »Doumergue je sprejel Herriota, ki mu je sporočil« (Slovenec, 9. 2. 1934). V poglavju »Čez drn in strn« se dne 18. 5. 1937 »Jutro« norčuje iz stavka, ki ga je ta dnevnik zagrešil 5 dni prej (12. 5.), namreč: »V svojem vladarju, ki mu je vzel odločitev v vodstvu države, vidi angleški človek posebljenje vsega, kar spoštuje na sebi samem.« V prav isti številki (18. 5.) pa bi šaljivec na 3. strani bral tole: »...doktor je naletel na borbenega inženirja, ki ga je premagal po izredno lepi igri« (kdo? koga?). Zaimke »kateri« odpravi dvoumje.

Zanimivo je za nas — zanimivo. Tujko »interesanten« podomačujejo naši prvi slovarji z »mikaven« (Murko 1833), z »mikaven, mičen, vabilen« (Wolf-Cigale, 1860); pozneje smo prevzeli iz slovanščine »zanimiv« (hrvatski »zanimljiv«), ki se je hitro udomačil v naši pisavi. Ko je nastal odpor proti izposojenkam tudi iz slovanskih jezikov, je dr. Breznik, ki ga sicer smemo šteti v teoriji med puriste, v

svoji razpravi »Slovanske besede v slovenščini« (Čas, 1909, ponatisk str. 16), kjer odklanja dokaj takih izposojenk, izjavil sledeče: »Pustiti moramo besedo zanimati, zanimiv, zanimljiv v ruski obliki, ker bi se v podomačeni obliki glasila zajemati, za kar ima pa že popolnoma drug pomen.« Tudi v svoj novi pravopis je sprejel le obliko »zanimiv«. Mislim, da bo odslej končno izginila čudaška oblika »zajemljiv«, ki so si jo na osnovi enačbe »zanimati = zajemati« z obrazilom -ljiv tvorili dosledni slovenisti in res našli tu in tam kakega pristaša. Zapisal sem si nekaj primerov. Dva primera se držita celo omenjene enačbe v izvirniku: »Razprava bo zbudila veliko zajemanje pri izobražencih« (Slovenec, 28. 8. 1927); »Zdravamarija ... nas zajemlje iz drugih razlogov« (Časopis JKZ 1931, 86.) Sploh v navedenem letniku »Časopisa« prevladuje ta novotarija; kar trikrat se nahaja »zajemljivo« (str. 95 dvakrat, str. 111). Nadalje: »Zajemljive označbe« (Lj. Zvon, 1935, 584); »zajemljiva knjiga« (Čas, 1935/36, 125); »delo je pisano zajemljivo« (Čas, 1936, 118). V Plan. Vestniku 1933, 187, pa sem pripustil, da se »zajemljiv« rabi s posebnim odtokom poleg »zanimiv« v stavku dr. I. C. Oblaka: »Češka na videz enolična ravnina mi je prav tako zanimiva in nič manj zajemljiva kakor najzanimivejša oblika Dolomitov.«

Slike — uganke.

Naša 4. uganika (5. števil., str. 176) predstavlja Krevlje nad planino Spodnji Vogel. — Oglasil se ni nobeden reševalec.

5. uganika.

Foto
Marjon

Kaj in kje je to?